

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

ANDREJA ZUPAN

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

PRIMERJALNA ANALIZA KONKURENČNO PRAVNIH VIDIKOV
NOTRANJEGA TRGA V EVROPSKI SKUPNOSTI

Ljubljana, avgust 2008

ANDREJA ZUPAN

IZJAVA

Študentka Andreja Zupan izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom prof. dr. Krešimirja Puhariča, in da dovolim njegovo objavo na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 21.08.2008

Podpis: _____

KAZALO

UVOD	1
1 KONKURENCA, KONKURENČNA POLITIKA IN KONKURENČNO PRAVO	2
1.1 Pojem konkurenca in koncept konkurence v ekonomski teoriji.....	2
1.1.1 Ekonomske teorije o konkurenci.....	3
1.2 Razvoj konkurenčnega prava in konkurenčne politike.....	6
1.3 Razlog za nastanek 81. in 82. člena v Pogodbi o ES.....	7
2 EVROPSKA UNIJA IN EVROPSKA SKUPNOST	9
2.1 Razvoj ideje o povezovanju evropskih držav in uveljavitev le-te.....	9
2.1.1 Evropska skupnost ali Evropska unija?.....	11
2.1.2 Pravo ES, pravo EU ali evropsko pravo?.....	11
2.2 Razvoj notranjega trga in problemi uveljavitve notranjega trga	12
2.2.1 Teorija ekonomskih integracij in oblike integracij	12
2.2.2 Notranji trg v ES in težave pri vzpostavitvi	15
2.3 Notranji trg in gospodarska konkurenca v ES	16
3 EVROPSKA KOMISIJA IN NJENE PRISTOJNOSTI.....	19
3.1 Evropska Komisija in njene naloge	19
3.2 Pristojnosti in ukrepanje Komisije v primeru suma kršitve konkurenčne politike ES	21
3.3 Evropska mreža za konkurencu - ECN.....	21
4 TEORETIČNO PRAVNA IZHODIŠČA POLITIKE KONKURENCE ES.....	22
4.1 Pravo konkurence ES.....	22
4.2 Pogodba o ustanovitvi Evropske unije in Pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti	24
4.2.1 Nastanek in pomen dveh ustanovitvenih pogodb.....	24
4.2.2 Omejevalni sporazumi podjetij, omejevalni sklepi združenj podjetij in usklajena	
ravnanja podjetij – člen 81	25
4.2.3 Zloraba prevladujočega položaja – člen 82.....	27
4.2.4 Reforma konkurenčnega prava.....	29
4.3 Pogodba o Ustavi za Evropo	30
4.4 Lizbonska pogodba.....	31

4.5	Razlike v 81. in 82. členu v navedenih pogodbah.....	31
5	NEKATERI PRAKTIČNI VIDIKI NA POLITIKO KONKURENCE V ES.....	33
5.1	Pregled praktičnih primerov kršitve 81. in 82. člena.....	33
5.2	Vpliv morebitnih razlik v načinu, kako je ukrepala Komisija, na končno razsodbo v primerih, izbranih glede na moj nabor	36
	SKLEP.....	37
	LITERATURA IN VIRI	39
	PRILOGE	

KAZALO SLIK

<i>Slika 1: Prikaz delovanja konkurence v ES.....</i>	18
<i>Slika 2: Sodelovanje Komisije, nacionalnih organov in nacionalnih sodišč</i>	30

KAZALO TABEL

<i>Tabela 1: Osnovna razdelitev ekonomskih integracij z njihovimi značilnostmi</i>	14
<i>Tabela 2: Ureditev pravil o konkurenci po posameznih področjih.....</i>	23

KAZALO PRILOG

<i>Priloga 1: 81. in 82. člen PES.....</i>	14
<i>Priloga 2: 161. in 162. člen o konkurenci v Pogodbi o Ustavi za Evropo.....</i>	23
<i>Priloga 3: 101. in 102. člen pravil o konkurenci v Lizbonski pogodbi</i>	14

UVOD

Evropska unija je integracija, v katero je trenutno vključenih 27 držav, nastala pa je leta 1992 s Pogodbo o Evropski uniji v Maastrichtu. Razvoj integracije do točke, v kateri je EU danes, je potekal (formalno gledano; ideje in zamisli o nekoč združeni Evropi lahko zasledimo med filozofi in politiki že pred 20. stoletjem) od leta 1951, ko je bila s Pariško pogodbo s strani 6 držav ustanovljena Evropska skupnost za premog in jeklo (prva od treh Skupnosti, ki sestavljajo današnjo EU), pa do leta 1999 do uradnega nastanka ekonomske in monetarne unije. Razvoj traja še danes, saj je zaenkrat v EMU 15 držav članic, vseskozi pa potekajo pridružitvena pogajanja za prihodnje članice EU in EMU.

S povezovanjem držav v enotno ureditev je bilo potrebno glede na očitne razlike v prihodku na prebivalca, cenah in gospodarski razvitosti v državah članicah (in tudi v državah v postopku pridruževanja) s primernimi dokumenti zagotoviti pravično delovanje notranjega trga EU, z odpravo trgovinskih ovir in ustrezno konkurenčno politiko pa zagotoviti konkurenčno dinamiko na notranjem trgu z namenom razvoja takšnega skupnega trga, ki bo kos tudi mednarodni konkurenci.

Že od samega začetka poti do razvoja današnje unije so politiki EU poudarjali pomembnost vzpostavitve notranjega trga, ki bo navzven konkurenčen ostalim gospodarskim silam, hkrati pa bodo tudi akterji znotraj skupnega trga morali delovati učinkovito, fleksibilno in inovativno. Pravila o konkurenčni politiki so bila ključni element za doseganje tega cilja. Vendar pa pravila sama po sebi še ne zagotavljajo konkurenčnega delovanja; potrebno je bilo zagotoviti učinkovito kontrolo in izpolnjevanje obveznosti vseh tržnih subjektov, pri tem pa paziti na to, da bo konkurenčna politika postavila nekakšen okvir in pogoje, ki bodo evropsko gospodarstvo spodbujali k razvoju in posodabljali. Prehitro se namreč lahko zgodi, da preveč represivna pravila privedejo do nasprotnega učinka. Tu tiči tudi razlog, da v pravu ES nekatera pravila dovoljujejo izjeme (denimo združevanja podjetij), vendar pa jih mora v vsakem posameznem primeru dovoliti tudi Komisija.

Komisija s pomočjo držav članic in sodišč obvaruje in razvija konkurenčni boj z vplivanjem na strukturo trgov in obnašanje proizvajalcev ter potrošnikov. Kljub temu, da o tem praktično nikoli ne razmišljamo, je nedvoumno, da politika konkurence neposredno vpliva na vsakdanje življenje vsakega Evropejca, državljana Evropske unije. Nadzor nad združitvami podjetij, podeljevanjem subvencij in državnih pomoči ter nenazadnje krepitev konkurenčnosti evropskega gospodarstva prinese bolj ali manj opazne učinke, kot so bolj raznolika ponudba blaga po nižjih cenah in višje kakovosti ter izboljšanje kakovosti življenja in kupne moči evropskih državljanov.

Cilj te diplomske naloge je razložiti politiko konkurence v EU (ES) v teoretičnem in praktičnem smislu.

V prvem delu naloge razlagam, kaj sploh konkurenca je, razvoj pojma konkurence skozi ekonomsko teorijo ter kako je prišlo do razvoja konkurenčne politike. Pri tem sem se dotaknila vplivov iz ameriškega konkurenčnega prava, največjo pozornost pa sem seveda namenila pravu konkurence v Evropski uniji. V drugem delu naloge najprej na kratko pojasnim razvoj Evropske unije od samih idej o skupni Evropi iz 17. in 18. stoletja do podpisa pomembnih ustanovnih pogodb. Sledi pregled realizacije osnovnega cilja Rimske pogodbe, to je vzpostavitev notranjega trga, in ocena delovanja trga danes. V istem delu preučujem tudi vzajemno povezavo med učinkovitim notranjim trgom ter konkurenčno politiko. V tretjem delu pojasnim osnovne naloge in pristojnosti Evropske Komisije, ukrepanje v primerih suma omejevanja konkurence ter tudi vlogo pred nekaj leti ustanovljene Evropske mreže za konkurenco (ECN). V četrtem delu razlagam teoretične vidike konkurenčnega prava ES s primerjavo Pogodbe o Evropski uniji in Evropski skupnosti, Lizbonske pogodbe (ki spreminja Pogodbo o Evropski uniji in Pogodbo o ustanovitvi Evropske skupnosti) in (nesprejete) Pogodbe o Ustavi. Zanimajo me predvsem razlike v 81. in 82. členu pravil o konkurenci. V zadnjem, petem delu naloge preučujem še praktične vidike konkurence s pomočjo preučitve nekaterih primerov kršenja 81. in 82. člena v Pogodbi o Evropski skupnosti. Način ukrepanja Komisije v vseh primerih je seveda povezan s trenutno veljavno pogodbo v EU, zato na koncu preverjam tudi morebitna odstopanja v ukrepanju komisije v primeru uporabe pravil o konkurenci drugih dveh pogodb.

1 KONKURENCA, KONKURENČNA POLITIKA IN KONKURENČNO PRAVO

1.1 Pojem konkurenca in koncept konkurence v ekonomski teoriji

Konkurenca je pojav, ki se razvije iz enakih ciljev več nasprotnikov. Lahko jo opredelimo kot prizadevanje, da je kdo z večjo kakovostjo blaga, nižjimi cenami izdelkov ali boljšimi storitvami boljši kot nasprotnik, je nekakšen sinonim za tekmovanje.

Pojem konkurence zasledimo predvsem kot ekonomskoteoretično kategorijo. V omenjenem primeru gre za temeljni mehanizem tržnega gospodarstva, ki vključuje ponudbo in povpraševanje. Trg opredelimo kot stik ponudbe in povpraševanja, kjer se odloča o kupljeni in prodani količini določenega blaga ali storitve in o ceni le-tega. Ponudnik (prodajalec, dobavitelj) in povpraševalec (kupec) imata ob srečanju na trgu zagotovo nasproten interes, vendar to ni dovolj za izoblikovanje konkurence. Ta dinamičen proces lahko nastane šele takrat, ko je na trgu prisoten vsaj še en ponudnik, ki lahko z vidika povpraševalca (kupca) vsaj delno nadomesti prvega (Tajnikar, 2001, str. 145). Cilj vsakega racionalnega ekonomskega osebk je namreč razporeditev dohodka na način, pri katerem so cene dobrin usklajene z

mejnimi koristnostmi izbranih dobrin. Da se ekonomski subjekt lahko obnaša racionalno, morata obstajati na trgu možnost izbire in zadostna stopnja konkurence.

Pojem gospodarske konkurence je zaradi kompleksnosti le-te težko zadovoljivo pojasniti zgolj s kratko definicijo. V literaturi tako lahko zasledimo veliko bolj ali manj popolnih pojasnitev, kot na primer naslednja: »Konkurenca je gospodarska kategorija, ki pomeni pravno zagotovljeno možnost zavestnega prilagajanja podjetij tržnim razmeram, z namenom zagotovitve čim boljšega tržnega položaja, ki se običajno izkazuje v dobičku in trajni navzočnosti na trgu.« (Zabel, 1993, str. 8).

1.1.1 Ekonomske teorije o konkurenci

Skozi zgodovino se je z razvojem ekonomske teorije spreminjal tudi pogled na konkurenco. Večina teorij se je razvila na osnovi takratnih družbenoekonomskih razmer oziroma kot posledica kakšnega gospodarskega problema, zato so tudi razlike v teoretičnem pojmovanju konkurence podobno kot pri drugih ekonomskih kategorijah pogojene s preteklim razvojem ekonomske misli. Konkurenca je v različnih ekonomskih modelih opredeljena na način, ki je bil po takratnih mnenjih ekonomistov in filozofov najbolj ustrezen za rešitev ekonomskih težav (Redek, 2001, str. 5). Ne glede na smiselnost uporabe modelov v realnem gospodarstvu je skupna lastnost vseh, da so služili kot orodje za nadaljnji razvoj ekonomske misli.

Kratek pregled preteklega razvoja ekonomske teorije nam pove, da sta se uveljavila dva nasprotna pogleda na konkurenco. Na eni strani zasledimo statično pojmovanje konkurence, kar pomeni, da je konkurenca stanje, opredeljeno s tržno strukturo. Na drugi strani se skozi bolj alternativne teorije srečamo s konkurenco kot dinamičnim pojavom (Sušjan, 2001, str. 32). Ekonomisti, ki zagovarjajo konkurenco kot dinamičen proces rivalitete v tehnološki in organizacijski inovativnosti, izhajajo iz stališča, da je v ekonomiji pomembna analiza dejavnikov povečevanja proizvodnih faktorjev in transformacije le-teh v nove proizvode in nove tehnike. V primerjavi s statičnim pojmovanjem, ki predvsem identificira oblike konkurence, alternativni ekonomisti poudarjajo pomen intenzitete konkurence (Sušjan, 2001, str. 32). Razvoj od dinamičnega k statičnemu pogledu na konkurenco je potekal že od predklasičnega obdobja dalje, danes pa zagovorniki postkeynesianske teorije zagovarjajo dinamično učinkovitost tržne ekonomije.

Klasična ekonomska teorija

Koncept, ki sta ga opredelila David Ricardo in Adam Smith v 18. stoletju, temelji na mehanizmu cen, to je na aktivnem cenovnem odzivanju ekonomskih subjektov in rivalstvu. Klasiki so zagovarjali stališče, da je konkurenca pojav, na katerega ekonomski subjekti ne morejo vplivati oziroma ga nadzorovati. Konkurenca naj bi nastala zaradi medsektorskih premikov produkcijskih faktorjev (selitev kapitala, dela in zemlje), ki so posledica razlik med tržnimi in normalnimi oziroma naravnimi cenami. Razlike med cenami namreč povzročajo v

nekaterih sektorjih nadpovprečne oziroma podpovprečne profitne stopnje. Če vsak gospodarski subjekt želi doseči kar najvišjo možno korist in ovir za selitev produkcijskih faktorjev ni, nastane konkurenca, ki sčasoma poskrbi za uravnoteženje profitnih stopenj. Smith namreč v najpomembnejšem delu klasičnega obdobja Bogastvo narodov (1776) utemelji stališče o konkurenci z delovanjem nevidne roke in homo economicusa¹. Posledično zagovarja tudi omejevanje vloge države (liberalizem). Podobno ali celo bolj radikalno je na konkurenco gledal Karl Marx, ki je dejal, da je konkurenca neke vrste boj za življenje in smrt med kapitalisti.

Tako klasiki kot tudi Marx so kasneje ugotovili, da je cenovno obnašanje le del koncepta konkurence, in so v teorijo vnesli tudi tehnološki vidik. Zavedali so se tudi, da je konkurenca ob večjem številu v panogi bolj učinkovita, a je niso enačili s tržno strukturo. Ključni značilnosti klasičnega razumevanja konkurence sta torej behavioristično razumevanje konkurence kot tekmovanje in rivalstvo in svobodna mobilnost za preseljevanje proizvodnih faktorjev, predvsem kapitala (Sušjan, 2001, str. 33).

Zaradi zelo kompleksne in celovite analize ekonomskih kategorij je klasična teorija z nekaterim posodobitvami aktualna še danes, saj podobne koncepte zagovarjajo tudi pripadniki postkeynesianske veje.

Obdobje marginalizma

Ker je obdobje klasične misli trajalo več kot sto let in so se družbenoekonomske razmere korenito spremenile, je v prvi polovici 19. stoletja prihajalo do velikih metodoloških razhajanj in teoretičnih sporov ter posledično do zametkov novih ekonomskih teorij. V času, ko se je intenzivno širila marksistična ekonomska teorija, so ekonomisti pričeli dajati vedno več pozornosti mikroanalizi (Sušjan, 2001, str. 24). S pomočjo večje uporabe matematičnih orodij so v teorijo vnesli marginalistični analitični inštrumentarij in pojem racionalnega posameznika. Na konkurenco so gledali kot na hipotetično končno stanje tržnega procesa, dejali so celo, da stanje popolne konkurence pomeni odsotnost konkurenčnih aktivnosti.

Pri razvoju pojma konkurence ne smemo pozabiti na francoskega ekonomista Antoina Cournota, ki se je kot eden od najpomembnejših predhodnikov marginalizma že zavzemal za bolj matematično razlago ekonomskih mehanizmov. Kljub temu, da je v svojem času ostal neopažen, je z definicijo konkurence, ki je po njegovem mnenju stanje, v katerem proces tekmovanja producentov doseže svoje meje, napovedal velike spremembe v teoretičnih

¹ Doktrina nevidne roke, ki jo je leta 1776 uvedel Adam Smith pravi, da s tem ko vsak udeleženec zasleduje svoj zasebni interes, tržni mehanizem deluje v dobro vseh, kot če bi celotni proces nadzirala dobronamerna nevidna roka (Samuelson, 2002, str. 749). Homo economicus je razumen človek, ki ga zanima zgolj njegova korist. Pojem se je pojavil šele v 19. stoletju, a sta človeka, ki je sebičen in koristoljuben, opisovala v svojih delih že Smith in Ricardo.

konceptih. Sprva je razvil teorijo monopola, s postopnim povečevanjem števila prodajalcev je prišel do stanja popolne konkurence, razvil pa je tudi teorijo duopola (Norčič, 1994, str. 158).

Neoklasična ekonomska teorija

Z uporabo matematike je ekonomska teorija postala bolj natančna in dokazljiva in nekateri ekonomisti in filozofi so zato začeli uporabljati termin ekonomika. Neoklasična ekonomika, kot je v svojem delu *Principles of Economics* teorijo poimenoval Alfred Marshall, je sinteza klasične in marginalistične teorije.

Neoklasiki poznajo različne oblike konkurence, imenujejo jih kar tržne strukture. Konkurenco delijo na popolno in nepopolno konkurenco. Popolna konkurenca je najbolj idealna tržna struktura, vendar pa ni povezana z razlikami med tržno in naravno ceno in uravnoteženjem profitnih stopenj, kot v klasični teoriji (Tajnikar, 2001, str. 146). Okvir neoklasične teorije predstavlja kupec, ki želi maksimirati svojo koristnost tako, da povečuje količino določene dobrine tako dolgo, dokler mu zadnja dodatna enota ne prinese ravno toliko, kot znaša kupčeva 'žrtev' za pridobitev te dodatne enote. Enako načelo lahko apliciramo na zaposlene pri odločitvi, koliko delati, in podjetja, ki prav tako maksimirajo svojo korist, v tem primeru je to dobiček. Opisana značilnost neoklasične teorije je danes tudi ena od petih temeljnih predpostavk popolne konkurence. Alternativa popolni konkurenci je bila situacija monopola, ki je druga temeljna tržna struktura. S popolno konkurenco in monopolom so opredeljene vse ostale tržne strukture in jih s pomočjo popolne konkurence lahko merimo ali primerjamo. Podobno kot pri marginalisti, so tudi neoklasiki konkurenco opredelili kot stanje na trgih.

Podobno kot v klasičnem obdobju, je tudi neoklasična teorija imela vedno več nasprotnikov in kritikov, predvsem v času globoke gospodarske depresije, ki je z neoklasično teorijo ni bilo moč pojasniti. Sočasno so se razvijale alternativne teorije. Tako je teoretik ciklov Joseph Alois Schumpeter konkurenco razumel kot pojav, ki ruši ravnotežna stanja v gospodarstvu. Njegovo mnenje je, da je konkurenca dinamični behavioristični proces, ki temelji na podjetniških inovacijah in novih organizacijah. Podjetja si prizadevajo, da bi našla nov vir surovin, nove načine proizvodnje in izumila nove proizvode z željo po monopolnem profitu. Podobnega mnenja je bil tudi John M. Clark, ki je v teorijo vnesel pojem učinkovite oziroma učinkovite konkurence. To je proces, ki temelji na tekmovanju producentov, ki si prizadevajo za pospeševanje razvoja novih proizvodov in proizvodnih metod.

Popolne konkurence seveda v realnih gospodarstvih ni, saj so predpostavke nerealne in same sebi protislovne. Že Marshall je vedel, da je popolna in prosta konkurenca v praksi nerealen pojem, a je njegova analiza ostala v okvirih popolne konkurence in monopola.

V začetku 20. stoletja se je domneva, da je vse tržne strukture v gospodarstvu možno pojasniti zgolj s popolno konkurenco in monopolom, izkazala za napačno, saj sta omenjeni obliki obstajali le v teoretičnem smislu, medtem ko so bile dejanske oblike konkurence »nekje

vmes«. Joan Robinson in Edvard Chamberlin, ki sta v okviru cambriške šole nadaljevala Marshallovo teoretično šolo, sta postavila temelje teorije nepopolne konkurence, saj sta vpeljala vmesne oblike konkurence in tako dopolnila neoklasično teorijo.

Obdobje nasprotij v ekonomski teoriji in uveljavitev postkeynesianske misli

V začetku 20. stoletja je prišlo do uveljavitve neoklasične teorije, istočasno pa je bilo 20. stoletje s Keynesovo makroanalizo, Samuelsonovo neoklasično sintezo, monetarizmom in ekonomiko ponudbe teoretično eno izmed najbolj burnih in inovativnih obdobj. Kljub temu pa večino smeri lahko uvrstimo pod "okrilje" neoklasične teorije. Po letu 1970 se je poleg omenjenih uveljavila tudi smer, ki je pogosto označena kot alternativna smer, to je postkeynesianizem (Sušjan, 2001, str. 29). Postkeynesianci so v teorijo uvedli koncept, ki je v nekaterih pogledih zelo podoben konceptu podjetja, ki ga je razvil Schumpeter. Zagovarjajo namreč inovativno managersko oligopolno podjetje, katerega cilj je maksimizacija rasti. Le-to doseže z investicijami v inovacije, saj le s preišljeno politiko investiranja lahko konkurirajo ostalim podjetjem. Postkeynesianec Eichner o konkurenci pravi, da skrbi za to, da se v ekonomiji ne zapravi nobena profitabilna investicijska priložnost, medtem ko je Capoglu mnenja, da je konkurenca zgolj proces preživetja, v katerem morajo podjetja neprestano inovirati. Postkeynesianci tudi zavračajo tradicionalne kriterije konkurenčnosti, saj so mnenja, da mora biti merilo konkurenčnega obnašanja povezano z investicijsko in tehnološko dinamiko; kot kriterij konkurenčnosti zato predlagajo stopnjo izdatkov za raziskave in razvoj v primerjavi z vsemi investicijskimi izdatki.

Kot že rečeno, je bila v obdobju neoklasikov konkurenca sinonim za strukturo trga oziroma kar stanje na trgu. V sodobni teoriji pa lahko po zaslugi postkeynesiancev zopet zasledimo razumevanje konkurence kot dinamičen proces tehnološke rivalitete.

1.2 Razvoj konkurenčnega prava in konkurenčne politike

Konkurenčno pravo je del gospodarskega prava, ki s pravili in pravnimi normami ureja konkurenco na trgu. Konkurenčno pravo (ali tudi protimonopolno pravo, pravo za varovanje konkurence) torej nadzira ekonomske subjekte in njihove ekonomske aktivnosti in s tem varuje konkurenco in prepreči omejevanje konkurence.

Konkurenčno pravo se v teoriji deli na dve tradicionalni področji, to sta protimonopolno pravo in pravo zatiranja nelojalne konkurence. Prva pravila glede konkurence so se sicer razvila v 18. stoletju v ZDA in Veliki Britaniji kot običajno pravo. Sledile so prve kodifikacije, ki pomenijo začetek sistematičnega in modernega urejanja tega področja. V ZDA je bila prepoved omejevanja konkurence deležna bistveno več pozornosti kot zatiranje nelojalne konkurence, saj je bilo v tistem času v ZDA prisotnih veliko zelo močnih podjetij, ki so obvladovala trg. Na situacijo so se leta 1890 ZDA odzvale s sprejetjem Shermanovega

zakona, ki z generalno klavzulo prepoveduje monopolne sporazume in zlorabe monopolnega položaja, poleg tega pa prepoveduje omejevanje vsakršnih dogovorov, ki bi lahko povzročili omejevanje trgovine med zveznimi državami in tudi drugimi neameriškimi državami (Neumann, 2001, str. 31). Kmalu se je izkazalo, da je bil zakon preveč ohlapen in splošen, zato so leta 1914 sprejeli Claytonov zakon (kot dopolnitev Shermanovemu) in Zakon o zvezni trgovinski komisiji. Vsi trije dokumenti še danes tvorijo temelje protimonopolne zakonodaje v ZDA. V evropskem celinskem sistemu je bil v Nemčiji leta 1896 sprejet prvi zakon o prepovedi nelojalne konkurence, protimonopolno pravo pa se je pričelo oblikovati šele po prvi svetovni vojni. V Evropi je šel razvoj konkurenčnega prava v drugi polovici 20. stoletja v smeri oblikovanja skupne evropske konkurenčne politike.

Gospodarstvo določene države je v veliki meri odvisno od izbrane državne politike. Vsaka država namreč z ustrezno politiko usmerja družbo v smeri postavljenih ciljev. Glede na to, da je učinkovita konkurenca eden od osnovnih pogojev za normalno delovanje tržnega gospodarstva, morajo države oblikovati tudi ustrezno politiko konkurence. Jasno je, da konkurenca ni nekaj, kar se zgodi samo po sebi, temveč je stopnja njene učinkovitosti odvisna tako od udeležencev na trgu, kakor tudi od tistih, ki oblikujejo ustrezno politiko konkurence ter zagotavljajo njeno varstvo, vse skupaj pa lahko opredelimo kot odraz konkurenčne kulture.

Pri uveljavljanju in varovanju konkurence ima tako vsaka država pomembno vlogo, ki se odraža tako v pravnih pravilih, ki jasno določajo okvire nastopanja na trgu, preko ustrezno usposobljenih organov (v Sloveniji Urad za Varstvo Konkurence), ki jim je poverjena skrb za varstvo konkurence in seveda preko učinkovitega izvajanja pravil v praksi.

Konkurenčna politika v posamezni državi je odvisna od tega, kakšni so gospodarski cilji države in kako si država predstavlja konkurenčno gospodarstvo, ter tudi od trenutnih gospodarskih razmer. Tako lahko v preteklosti zasledimo primere konkurenčne politike, ki pravzaprav ne spodbujajo svobodne konkurence, saj je bilo potrebno v času gospodarske krize zaščititi državna podjetja s protekcionizmom². V splošnem se v razvitih gospodarstvih svobodna gospodarska pobuda ne omejuje, vendar pa ji je potrebno določiti okvir, da se tovrstne pobude ne zlorablja na škodo konkurence, konkurentov in potrošnikov (Urad Republike Slovenije za Varstvo Konkurence, 2008).

1.3 Razlog za nastanek 81. in 82. člena v Pogodbi o ES

Že od samih začetkov povezovanja držav v integracijo je Evropska skupnost (ES) posvečala veliko pozornosti konkurenci in vzdrževanju konkurenčnega položaja znotraj ES ter v svetovnem gospodarstvu. Tako lahko v Pogodbi o ES zasledimo navedbe, da mora biti ES

² Protekcionizem je ekonomska politika, ki ščiti domače proizvajalce pred tujimi s carinami, prepovedmi.

sistem, v katerem konkurenca notranjega trga nikoli ni deformirana ali izkrivljena ter da mora biti Skupnost vodena skladno z načeli odprtega gospodarstva in svobodno konkurenco.

Mnogi se sprašujejo, čemu ES že od začetka poudarja pomembnost konkurence, saj vemo, da je v takšni integraciji mnogo tehtnih vsebinskih vprašanj, tako na gospodarskem, kot tudi na drugih področjih³. Odgovor najdemo v prednostih, ki jih lahko izkoristi ES s pomočjo zdrave konkurence v gospodarstvu. Konkurenca sama je namreč ena od najboljših spodbud za ekonomske aktivnosti, saj zagotavlja najširšo možno svobodo vsem ekonomskim subjektom. Poleg tega gre za preprečevanje uvedbe kakršnihkoli novih trgovinskih ovir na notranjem trgu po tem, ko so bile nekdanje ovire med današnjimi članicami že odstranjene (Cuthbert, 2003, str. 69). Nekateri so mnenja, da je močna konkurenčna politika kar orodje za izpolnjevanje ene izmed objektiv ES, to je biti uspešna ekonomska integracija.

Večina skupnih politik EU ali politik, usklajevanih na nivoju EU, je nastala pod vplivom že obstoječih nacionalnih politik, tudi konkurenčna politika ni bila izjema. Glede na to, da večina držav članic ni imela konkurenčne politike oziroma ni smatrala konkurence kot področje, ki se ga ureja z zakonodajo, se je evropska konkurenčna politika razvila pod močnim vplivom nemške konkurenčne politike, katere temelji izhajajo iz prvih zakonov o prepovedi nelegalne konkurence v evropskem kontinentalnem prostoru (Cseres, 2005, str. 92). Nemška konkurenčna zakonodaja je bila natančna in stroga, zato je tudi politika konkurence lahko dosegala zastavljene cilje. Prav zato so si jo kot vzor vzele mnoge evropske države, ki so bodisi uvedle prve zakone, ki so urejali področje konkurence (Italija), bodisi harmonizirale že obstoječe zakone in se tako približale nemški politiki (Francija, Nizozemska). Prav tu pa se srečamo s še enim vprašanjem in sicer, ali je potrebno imeti skupno konkurenčno politiko? Priporočljivo je, da ima gospodarstvo konkurenčno politiko, ki podpira zdravo oziroma konkurenčno delovanje trga, vendar se lahko vprašamo, ali ne bi bilo moč urediti skupni trg zgolj z delovanjem nacionalnih politik konkurence. Mnenja so različna a obstaja več tehtnih razlogov, zakaj je skupna konkurenčna politika boljša izbira (Pelkmans, 2006, str. 245). Prvi izmed razlogov se nanaša na že zgoraj opisano situacijo o neprisotnosti politike konkurence ali prisotni, a ohlapni politiki v večini držav članic. Postavitev temeljev konkurenčne politike v večini držav in nato še harmonizacija politik bi zahtevala trajno in sila zapleteno koordinacijo, kar bi skoraj gotovo prineslo zamude v ukrepanju in sčasoma nezaupanje v delovanje skupnega trga. Nadalje, vprašljivo je učinkovito in pravično delovanje nacionalne zakonodaje na področju konkurence, saj bi zelo verjetno prevladali nacionalni interesi nad interesi ES in bi bile vse države še vedno osredotočene na nacionalni trg, kar bi izničilo trud vzpostavitve skupnega trga. Omenjena razloga pojasnjujeta, zakaj se je ES odločila za skupno usklajeno politiko konkurence. Le skupna politika lahko uspešno deluje v interesu celotne ES.

³ Sprva je imela Evropska skupnost zgolj ekonomsko vlogo (takrat Evropska gospodarska skupnost), nato pa je postopoma prevzela še druge odgovornosti, to so socialna politika, regionalna politika, okoljska vprašanja, področje pravosodja in notranjih zadev, itd.

Seveda pa je vseeno dobro, da ima tudi vsaka posamezna država učinkovito nacionalno politiko, ki pa se ukvarja zgolj z delovanjem domačega trga oziroma s primeri, ki ne morejo imeti vpliva na prosto trgovino skupnega trga (Pelkmans, 1997, str. 185).

Začetke konkurenčne politike ES najdemo v Pogodbi o ustanovitvi Evropske skupnosti za premog in jeklo (Pariška pogodba) iz leta 1951, ki v 65. in 66. členu prepoveduje kartele, medtem ko je združevanje in spojitev podjetij predmet budne kontrole Evropske skupnosti za premog in jeklo. V Rimski pogodbi leta 1957 (Pogodba o ustanovitvi Evropske gospodarske skupnosti) je bilo področje konkurenčnega prava urejeno s 85. in 86. členom, vendar je natančno urejalo le prepoved omejevalnih sporazumov in prepoved zlorabe dominantnega položaja, medtem ko je bilo področje kontrole združevanj podjetij dodano šele leta 1989 (Hölzer, 1990, str. 10). V letu 1997 sta bila člena preštevilčena v 81. in 82. člen Pogodbe o ustanovitvi Evropske Skupnosti (Neumann, 2001, str. 39). Danes je za izvajanje konkurenčne politike ES odgovorna Komisija, poleg tega pa za konkurenco na nacionalni ravni skrbijo še posebni uradi v vsaki državi.

2 EVROPSKA UNIJA IN EVROPSKA SKUPNOST

2.1 Razvoj ideje o povezovanju evropskih držav in uveljavitev le-te

Danes živimo v Evropski uniji, v kateri je združenih (trenutno) 27 držav. Čeprav tako zlahka vsak dan govorimo o EU in aktualnem dogajanju, pa se pojavijo težave pri definiranju skupnih značilnosti oziroma značilnosti, ki opredeljujejo prebivalce EU in EU samo. Prav zato je na mestu nekakšno geslo EU, ki se glasi »Združeni v raznolikosti«. Evropska unija oziroma formalno povezovanje evropskih držav kot realnost obstaja nekaj več kot 50 let, ideje o združenju Evrope pa so zorele več stoletij.

Že v 17. in 18. stoletju, času političnih nemirov in stalnih vojnih napovedi po celi Evropi, so filozofi poudarjali koncept Združenih držav Evrope (podobno kot so bile organizirane ZDA), saj so verjeli, da bi s pomočjo enotnosti in složnosti dosegli mir. Napoleonov poskus združitve celotne Evrope v eno državo pod francoskim vodstvom je povzročil nasprotno reakcijo narodov, ki so poudarjali nacionalizem in rivalstvo med državami. Kljub temu so ideje o skupni državi zorele dalje. Leta 1848 je Victor Hugo napovedal združenje evropskih držav kljub veličastnim razlikam, in napovedal svet, v katerem bodo največjo vlogo imele Združene države Evrope in Združene države Amerike. Želja po integraciji predvsem zaradi iskanja trajnega miru na evropski celini je močno zaživela po grozotah prve in druge svetovne vojne. Vojna je poleg vseh žrtev zamajala ugled Evrope kot vodilne svetovne sile, saj sta jo prehiteli novi »supersili« ZDA in Sovjetska Zveza. Posledično so mnogi evropski voditelji oživel idejo, da bi morale evropske države pozabiti na vse razlike in nesoglasja iz preteklosti

ter s skupnim trdom in sodelovanjem odstranijo posledice vojne, to pa bi lahko bil tudi temelj za morebitna ekonomska in politična povezovanja. 19. januarja 1946 je tako Winston Churchill v govoru na Univerzi v Zürichu oblikoval svojo idejo o Združenih državah Evrope, istega leta pa je bila v Parizu ustanovljena »The European Federalists Union«. Gre za združenje tistih, ki so zagovarjali povezovanje evropskih držav (Kumar, 2005, str. 53).

Začetek razvoja integracije, ki ji danes rečemo EU, je bil 9. maja 1950. Na ta dan je na tiskovni konferenci takratni francoski zunanji minister Robert Schuman naznanil načrt, ki ga je pripravil s pomočjo poslovneža Jeana Monneta in kanclerja Zvezne republike Nemčije Konrada Adenauerja, o povezovanju industrije premoga in jekla. Že naslednje leto (1951) je bila v Parizu podpisana prva od štirih tako imenovanih temeljnih pogodb o ustanovitvi in delovanju EU⁴, to je Pogodba o ustanovitvi evropske skupnosti za premog in jeklo. Leta 1957 sta bili v Rimu podpisani Pogodba o ustanovitvi Evropske gospodarske skupnosti (EGS) in Pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti za atomsko energijo. Zadnja ustanovitvena pogodba je bila Pogodba o Evropski uniji, podpisana leta 1992 v Maastrichtu, ki pokriva, vsebuje in dopolnjuje predhodne pogodbe (McCormick, 1999, str. 80). Po podpisu omenjene pogodbe se je pričel uveljavljati izraz, da je Evropska unija temelj s tremi stebri, Evropska skupnost pa predstavlja prvi steber⁵.

Poleg ustanovnih temeljnih pogodb je bilo v zgodovini evropskega povezovanja veliko pomembnih mejnikov, saj je poglobljanje integracije od začetnega sporazuma o prosti trgovini pa do današnje oblike zahtevalo nenehne spremembe in prilagoditve v nacionalnih zakonodajah, načinu odločanja evropskih organov in pristojnostih ustanov, ter postavitve natančnih ciljev razvoja unije. Leta 1987 prične veljati Enotna evropska listina (Single European Act), podpisana v Luksemburgu leto poprej (1986), ki okrepi pooblastila in pristojnosti evropskih ustanov⁶ in leto 1992 določi za skrajni rok za uresničitev uvedbe notranjega trga. Leta 1992 članice EU in EFTA⁷ tako sklenejo sporazum o Evropskem ekonomskem prostoru, saj so temeljni cilji in naloge uvedbe notranjega trga izpolnjeni. Leta 1997 sta bili v Amsterdamu dopolnjeni Pogodba o Evropski uniji in Pogodba o Evropski skupnosti z namenom povečanja učinkovitosti institucionalne strukture v luči prihajajoče širitve unije ter z novo oštevilčenimi člani zmanjšati tehnično zapletenost in nejasnost

⁴ Temeljni sporazumi oziroma pogodbe o ustanovitvi in delovanju EU so le del zakonodajnih aktov, ki urejajo delovanje EU. Pravni viri ES so sicer *acquis communautaire* (v slovenskem prevodu pravni red EU ali pravni red Skupnosti), primarni pravni viri (temeljne pogodbe z dopolnitvami, pristopne pogodbe, Proračunska pogodba, Pogodba o združitvi, Enotna evropska listina) in sekundarni pravni viri (direktive, uredbe, odločbe, priporočila, mnenja, zelena knjiga, bela knjiga).

⁵ Prvi steber oziroma kar Evropska skupnost zajema večino skupnih politik, drugi steber predstavlja skupno zunanjo in varnostno politiko, tretji pa policijsko in pravosodno sodelovanje v kazenskih zadevah.

⁶ Enotna evropska listina (Single European Act - SEA) na nov način ureja sprejemanje odločitev na nivoju inštitucij EU, saj ne velja več načelo soglasja članic temveč le načelo kvalificirane večine. S tem ukrepom je deloma okrnjena suverenost članic ES, istočasno pa to pomeni večji pomen ES.

⁷ "The European Free Trade Agreement" sestavljajo države Norveška, Švica, Islandija in Liechtenstein.

temeljnih pogodb (Moussis, 1999, str. 38). V Nici leta 2001 so se ukvarjali predvsem z reformo institucij zaradi prihajajočega širjenja EU, hkrati pa sta bili Pogodba o EU in Pogodba o ES združeni v eno prečiščeno besedilo. Evropska unija ima od leta 1999, ko je evro postal uradna skupna valuta v 11 članicah (v knjigovodski obliki, medtem ko je evro fizično prišel v obtok 01.01.2002), najvišjo obliko integracije, to je ekonomska in monetarna unija (EMU).

2.1.1 Evropska skupnost ali Evropska unija?

V medijih in vsakdanjem življenju lahko slišimo napačno uporabo pojmov »Evropska skupnost«, »skupnosti« in »Evropska unija«, zato bom omenjene pojme v tem podpoglavju pojasnila.

V petdesetih letih 20. stoletja se je šest evropskih držav odločilo, da združijo svoje gospodarske vire in vzpostavijo sistem skupnega odločanja o gospodarskih zadevah, zato so bile oblikovane tri skupnosti, to so Evropska skupnost za premog in jeklo (ESPJ), Evropska skupnost za atomsko energijo (Euratom) in Evropsko gospodarsko skupnost (EGS). Omenjene skupnosti, ki so danes znane tudi pod imenom »Evropske skupnosti« so služile kot temelj za nastanek današnje Evropske unije (Evrozargon). Leta 1965 so bili izvršilni organi, ki so bili dotlej različni, združeni v enotno Komisijo in Svet Evropskih skupnosti. Organa sta prevzela vsa pooblastila oblasti Evropske skupnosti za premog in jeklo, Evropske gospodarske skupnosti in skupnosti Euratom. Kljub temu pa ne moremo govoriti o združevanju treh skupnosti v eno Skupnost. Z začetkom veljavnosti Maastrichtske pogodbe leta 1993 se je EGS preimenovala v Evropsko skupnost. Evropska skupnost je danes eden od ključnih delov Evropske unije in je del tako imenovanega templja Evropske unije ali kot pravi Moussis (1999, str. 39): »Evropska skupnost tako obstaja in raste pod streho Evropske unije.« Evropska unija pa je integracija, ki temelji na treh Evropskih skupnostih in je dopolnjena z novimi politikami in oblikami sodelovanja. Nikakor ne moremo trditi, da je EU višja razvojna stopnja ES; ES je del EU. Mirno lahko rečemo, da je najpomembnejši del EU z najvišjo intenzivnostjo sodelovanja, gre namreč za naddržavno sodelovanje (Tratnik, Ferčič & Ferline, 2004, str. 3).

2.1.2 Pravo ES, pravo EU ali evropsko pravo?

V publikacijah in medijih prav tako zasledimo prepletajočo ali nekoliko nerodno uporabo pojmov evropsko pravo, pravo ES in pravo EU. Evropsko pravo lahko uporabimo kadarkoli govorimo o zakonodaji v geografskem smislu, denimo o podobnostih med pravom evropskih držav. Večinoma pa se ta pojem uporablja v ožjem smislu, in sicer kadar imamo v mislih pravo evropskih integracij oziroma evropskih skupnosti (EU, ES, ESJE, do leta 2002 tudi

ESPJ). Kadar govorimo o pravnih pravilih Evropske skupnosti (bivša EGS), uporabimo pojem pravo ES. Pravo ES predstavlja najobsežnejši in tudi zelo pomemben del prava EU. Pravo EU pa je nekakšna celota vseh pravnih pravil, uredb, direktiv in ostalih pravnih virov. Omenila sem že sestavo EU kot templja s tremi stebri in na enak način lahko tudi ponazorim »sestavo« prava EU⁸. Pod »streho« oziroma EU tako prvi steber predstavlja pravo ES in ESJE, drugi steber skupna zunanja in varnostna politika, tretji steber pa sodelovanje policije in pravosodja v kazenskih zadevah (Tratnik et al., 2004, str. 3).

2.2 Razvoj notranjega trga in problemi uveljavitve notranjega trga

2.2.1 Teorija ekonomskih integracij in oblike integracij

Teorije mednarodne menjave predpostavljajo, da je svobodna trgovina najbolj učinkovita oblika mednarodne trgovine. Glede na to, da je v praksi ni mogoče doseči, saj ima vsaka država svoje interese in želi imeti najboljši možni položaj na trgu, je ekonomska integracija, ki je veliko bolj realna oblika mednarodne trgovine, po mnenju teoretikov druga najboljša možna rešitev. Gre za povezovanje držav v različne oblike gospodarskega sodelovanja z namenom izkoriščanja pozitivnih učinkov, kot so prednostni ali lažji dostop do večjega ali pomembnejšega trga, izboljšanje relativne konkurenčnosti, možnosti izkoriščanja ekonomij obsega, itd. Ekonomisti niso bili vedno prepričani o pozitivnem učinku integracij, zato je bila narejena vrsta študij, ki so preverjale ekonomske učinke integracije (Kumar, 2003, str. 32). Spoznanja so privedla do zaključka, da integracije niso vedno primerne za vsako državo, vprašljiva je tudi primernost oblike integracije. Ne glede na to, ali ocenjujemo učinke integracije s statičnega, dinamičnega, agregatnega ali parcialnega vidika, je potrebno upoštevati, da poleg znatnih pozitivnih učinkov vsaka integracija prinese začasno tudi negativne učinke (administrativni postopki, izpad prihodka iz naslova uvoznih carin). Uspešne integracije so tiste, ki imajo na daljši rok skupen učinek pozitiven.

V primeru pogovorov o povezovanju v ekonomsko integracijo se torej države odločijo, s kakšno obliko bi bile zadovoljne (drugače rečeno, katera oblika bo vsem državam prinesla približno enake pozitivne učinke). Pri odločanju in dogovarjanju so razmeroma svobodne, a za članice WTO velja, da morajo predvideno obliko integracije prijaviti, WTO pa preveri ali integracije ne privede do morebitnih kršitev splošnih načel WTO. Vse države se morajo tudi zavedati, da je potrebno za uspešno delovanje integracije upoštevati pravila igre in ustanoviti ustanove oziroma institucije, ki morajo imeti pristojnosti za odločanje na vsaj nekaterih področjih. Istočasno to pomeni, da države izgubijo del suverenosti; višja kot je stopnja

⁸ Gre za razlago pojma pravo EU v širšem smislu. Tratnik et al. (2004, str. 3) so mnenja, da lahko pojem razumemo tudi v ožjem smislu in sicer vsebuje zgolj drugi in tretji steber, ki sta le mednarodna ali meddržavna in ne nadnacionalna kot je to prvi steber.

integracije, večje bodo pristojnosti institucij in manjša bo suverenost držav članic (Grile, 2001, str. 11).

Kompleksnost integracij ter radikalne spremembe v stopnjah intenzivnosti integracij so pripeljale ekonomiste do ločevanja stopenj ekonomskih integracij. Začetnik omenjenega načina preučevanja je bil madžarski ekonomist Balassa, ki je že leta 1961 določil 5 temeljnih oblik ali stopenj ekonomskih integracij. Kljub kasnejšim modifikacijam tudi drugih avtorjev, je temeljna razdelitev ključ do razumevanja odnosov med državami v integraciji (Pelkmans, 2006, str. 7). V tabeli 1 je prikazana razdelitev integracij, ki poda temeljne značilnosti posameznih stopenj integriranja.

Glede na to, da sem se v tem delu diplomske naloge osredotočila na skupni (notranji) trg in vzpostavitev le – tega v ES, bom na tem mestu zgolj poudarila glavne značilnosti omenjene oblike integracije. Kot je razvidno iz zgornje tabele, je skupni trg oblika integracije, kjer je zaradi odstranitve trgovinskih in tudi fizičnih ovir zagotovljena prosta menjava blaga in storitev ter mobilnost štirih produkcijskih faktorjev, poleg tega pa ima ta trg skupno zunanje-ekonomsko zaščito. Za samo vzpostavitev skupnega trga sta po mnenju Hitirisa (1998, str. 71) ključna dva elementa:

- Odstranitev ovir za trgovanje z dobrinami, storitvami in produkcijskimi faktorji
- Učinkovita konkurenčna politika podprta s skupno natančno in dosledno zakonodajo, ki ureja področje konkurence.

Države v integraciji si morajo prizadevati za funkcionalen in učinkovit skupni trg in proizvajalcem ter potrošnikom ponuditi čim bolj konkurenčno in dinamično okolje, iz katerega izhajajo naslednje posledice (Dent, 1997, str. 64):

- Možnost izkoriščanja ekonomij obsega
- Večja učinkovitost zaradi reorganizacij in bolj konkurenčnega okolja ter konkurenčnih pritiskov
- Povečanje inovacijske aktivnosti, novih poslovnih običajev in novi načini poslovnih procesov na vseh področjih.

Učinkovito organiziran skupni trg tako prinese mikroekonomske in makroekonomske učinke v gospodarstvu celotne integracije.

Notranji oziroma skupni trg ljudje velikokrat zaznavajo v povezavi s konvergenco monetarnih in finančnih politik članic notranjega trga kot posledica večje medsebojne ekonomske odvisnosti držav znotraj regije in možnega vpliva politike ene države članice na druge članice.

Tabela 1: Osnovna razdelitev ekonomskih integracij z njihovimi značilnostmi

Stopnje Značilnosti	Območje svobodne trgovine	Carinska unija	Skupni (notranji) trg	Ekonomska unija	Monetarna unija	Popolna unija (ekonomska, monetarna, politična)
Prosta menjava blaga brez ovir	☑	☑	☑	☑	☑	☑
Prosta menjava blaga in storitev	(✓)	(✓)	☑	☑	☑	☑
Skupna carinska tarifa		☑	☑	☑	☑	☑
Skupna zunanje ekonomska zaščita		(✓)	☑	☑	☑	☑
Mobilnost 4-ih produkcijskih faktorjev			☑	☑	☑	☑
Koordinacija, harmonizacija ekonomske politike (razen monetarne)				☑	☑	☑
Enotna ekonomska in monetarna politika					☑	☑
Centralizacija in unifikacija ostalih področij						☑

Legenda:

- Znak ☑ pomeni posamezno značilnost pri določeni obliki integracije
- Znak (✓) pomeni, da za določeno obliko integracije posamezna značilnost lahko velja. Glede na to, da integriranje zahteva pogodbene dogovore in rešitve med članicami, v praksi lahko opazimo nekatera odstopanja. V preteklosti je bila na primer v območju svobodne trgovine prosta le medsebojna menjava blaga, danes pa vključuje tudi storitve.

Vir: A. Kumar, *Ekonomika Evrope in poslovanje z Evropsko unijo*, 2003, str. 16.

2.2.2 *Notranji trg v ES in težave pri vzpostavitvi*

V literaturi ali v medijih pogosto zasledimo uporabo pojmov skupni trg, notranji trg, enotni trg kot sinonime, ki pa to jasno niso. Za lažje razumevanje, kako in s kakšnimi težavi se je soočala Evropska Skupnost pri vzpostavitvi enotnega evropskega gospodarskega prostora, bom zato najprej razložila omenjene pojme. Skupni trg je oblika ekonomske integracije (lahko bi dejali tudi 4. faza integracije, katerega glavna značilnost je odprava fizičnih in fiskalnih ovir za prosto gibljivost proizvodnih faktorjev (dobrine, storitve, delo, kapital). Na skupnem trgu so torej odstranjene vse ovire v trgovanju med članicami, tak korak pa je v primeru ES povezal prej ločene nacionalne trge v enotni trg (to je gospodarska in denarna unija brez trgovinskih ovir). Le tako je lahko ES dosegla postavljen cilj Rimske pogodbe, to je ustanovitev notranjega trga ES, ki zajema območje brez notranjih meja, v katerem se zagotovi prost pretok blaga, oseb, storitev in kapitala v skladu z določbami Pogodbe o ustanovitve Evropske skupnosti (Moussis, 1999, str. 89).

Zgodovina ekonomskega integriranja v EU se je pričela z ustanovitvijo carinske unije, ki so jo uvedle države članice Evropske gospodarske skupnosti leta 1968. Kljub temu, da je bila odstranitev carinskih ovir precej težavna in je imela sprva carinska unija kup pomanjkljivosti, so bili kmalu vidni gospodarski rezultati prostega pretoka blaga⁹, poleg tega pa je predstavljala tudi temelj za vzpostavitev ekonomske in politične unije. Proces se je nadaljeval z vzpostavitvijo skupnega trga, vendar tudi tu ni šlo brez težav. Že po odpravi carin so države članice začele med seboj postavljati druge ovire, še zlasti tehnične, saj je bilo v obdobju depresije zaznati vedno več nacionalnega protekcionizma, poleg tega so še vedno obstajale določene trgovinske ovire zaradi raznih uredb in standardov o zaščiti potrošnika ali okolja v določeni državi. Posledično je bila kljub povečanju obsega trgovine prisotna nefleksibilnost cen, kar je pomenilo, da je bila kljub liberalizaciji trgovine ES še daleč od cilja Rimske pogodbe, to je ustanovitev enotnega gospodarskega prostora na osnovi skupnega trga. Do leta 1985 so politiki izražali potrebo po vzpostavitvi notranjega trga, vendar pa je za doseg cilja manjkal okvirni časovni in programski načrt za realizacijo cilja (Moussis, 1999, str. 91). Takratni predsednik Komisije Jacques Delors je predstavil Parlamentu smernice dela za vzpostavitev notranjega trga in navedel tudi skrajni rok za izvedbo, to je bilo leto 1992. V ta namen je Komisija izdala tudi Belo knjigo o vzpostavitvi notranjega trga, naslednje leto (1986) pa so na medvladni konferenci sprejeli Enotno evropsko listino, ki naj bi pripomogla k uresničitvi enotnega trga (Hitiris, 1998, str. 71).

Prvi korak je bila odstranitev administrativnih tehničnih ovir, ki so zaradi različnih tehničnih standardov v vsaki članici povzročile veliko dražjo proizvodnjo in nezmožnost izkoriščanja ekonomij obsega. Zato je moral Svet odobriti več kot 200 direktiv o usklajevanju zakonodaje, kar je vodilo do harmonizacije standardov v vseh državah članicah in kasnejšo certifikacijo evropskih standardov. Kar nekaj skrbi je povzročila priprava na uvedbo enotne valute. Le če

⁹ Od leta 1958 do 1972 je bilo zabeleženo trikratno povečanje obsega trgovine med ustanovnimi članicami ES in ostalim svetom ter devetkratno povečanje obsega trgovine v ES (Moussis, 1999, str. 71).

enotni trg deluje učinkovito, lahko evro prinese dodano vrednost na enotnem trgu. Posledično so v Amsterdamu leta 1997 sprejeli tudi akcijski načrt enotnega trga s štirimi strateškimi cilji (Moussis, 1999, str. 96):

- Večja učinkovitost skupnih pravil, tako da se ustrezno uveljavljajo v vseh državah članicah;
- Obravnava glavnih deformacij tržišč, kot so davčne omejitve in nekonkurenčno vedenje;
- Odstranitev sektorskih ovir za integracijo trga z zakonodajnim delovanjem ali spremembo v pristopu državnih uprav;
- Uvedba enotnega trga v korist vseh državljanov, vključno z ukrepi za izboljšanje socialne dimenzije enotnega trga.

Naloga Komisije je redno objavljane ocene učinkovitosti trga v skladu z akcijskim načrtom. Danes, 15 let po uvedbi notranjega trga, lahko govorimo o delno učinkovitem trgu, saj so kljub temu, da je za vzpostavitev notranjega trga potrebno zagotoviti štiri temeljne svoboščine gibanja – blaga, storitev, ljudi, kapitala – in podpornim politikam omenjenim svoboščinam, vseskozi obstajale težave pri dejanski uresničitvi gibanja proizvodnih faktorjev brez ovir. Tako z vidika prostosti najbolje poteka menjava blaga, malce slabše menjava nekaterih storitev in kapitala, medtem ko za prosto gibanje ljudi (predvsem zaradi dela) velja prehodno obdobje, med katerim se zakonodaja Skupnosti v zvezi z prostim gibanjem delavcev še ne uporablja v celoti po vsej razširjeni EU. Pri prosti menjavi storitev si trenutno EU najbolj prizadeva zagotoviti večjo konkurenco na notranjem trgu električne energije in zemeljskega plina s posebno direktivo, ki naj bi vodila do povečane konkurenčnosti med energetskimi podjetji in posledično do večje izbire za potrošnika in večjih naložb v ključno infrastrukturo (Tretji energetski paket: Agencija za sodelovanje energetskih regulatorjev, 2008).

2.3 Notranji trg in gospodarska konkurenca v ES

V Rimski pogodbi je poleg temeljnih ciljev ES (učinkovita vzpostavitev skupnega trga ter približevanje ekonomskih politik držav članic v enotne ali vsaj usklajene politike ES) zelo jasno navedeno, kako najhitreje doseči temeljne cilje. Glavna vloga je namenjena konkurenčni politiki, ki naj bi poskrbela za nemoteno in neizkrivljeno konkurenco na notranjem trgu (Competition Issues: Single Market Review, 1997, str. 15). Lahko bi dejali, da ima konkurenčna politika vlogo nekakšnega »promotorja« integracijskega procesa.

Za uspešno vzpostavitev notranjega trga je Komisija pripravila program, imenovan Single Market Programme (SMP), in ga pospremila z vrsto študij in poročil o pričakovanih pozitivnih vplivih notranjega trga v posameznih sektorjih. Najbolj znano je Cecchinijevo poročilo iz leta 1988, ki predvideva konvergenco cen na nivo najnižjih stroškov kot posledico

zaostritve konkurence zaradi odstranjenih državnih trgovinskih ovir. Deset let po sprejetju programa SMP pa so bili učinki precej manjši kot je bilo pričakovano (Berglof, Fulghieri, Gual, Mayer, Vives, 2005, str. 39). Za učinkovito delovanje notranjega trga in možnost izkoriščanja pozitivnih učinkov je bilo potrebno ukrepati predvsem na področju storitev.

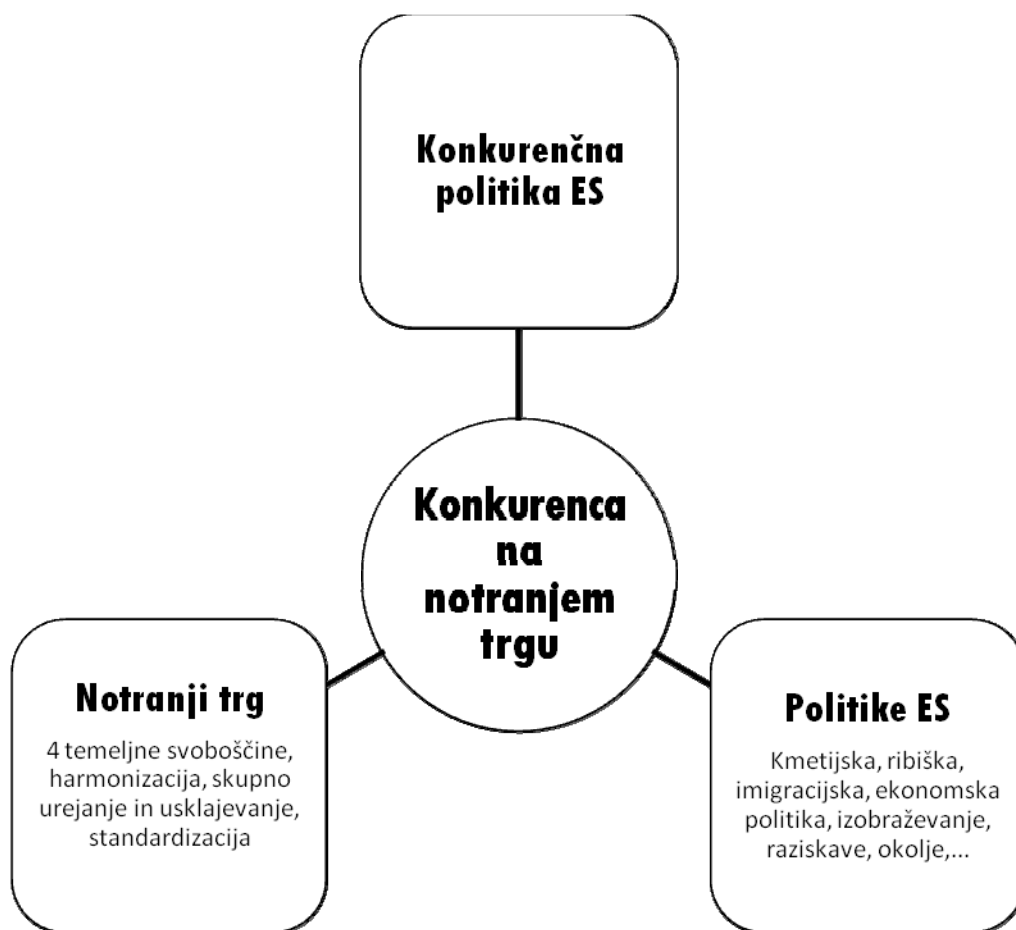
Danes se notranji trg še vedno razvija z namenom zagotavljanja stabilnosti in vedno večje blaginje državljanom. Osnovno načelo EU pri doseganju učinkovitega notranjega trga je usklajevanje standardov navzgor po vsej Uniji. V tem okviru enotni trg podpira širok razpon skupnih in usklajenih politik EU, ki v zameno podpirajo enotni trg. Veliko vlogo v sistemu ima Komisija, ki skrbi za izvajanje konkurenčne (in ostalih) politike, saj so jo vlade držav članic pooblastile, da deluje kot »razbijalec trustov« pri izvrševanju pravil konkurence z izrecnim namenom zagotavljanja neposrednih koristi za potrošnike (Živeti bolje v Evropi, 2005, str. 15). Namen politike konkurence, ki je v rokah Komisije, držav članic in sodišč, je obvarovati in razvijati konkurenčni boj na skupnem trgu z vplivanjem na strukturo trgov in obnašanje tržnih akterjev. Medsebojno tekmovanje podjetij spodbuja inovacije, zmanjšuje proizvodne stroške, povečuje gospodarsko učinkovitost in s tem krepi konkurenčnost evropskega gospodarstva, še zlasti glede na njegove glavne trgovske partnerje. Konkurenčni boj spodbuja podjetja h konkurenčni ponudbi izdelkov in storitev, glede na ceno in kakovost. Konkurenčni izdelki in storitve koristijo najprej podjetjem v vmesnih fazah procesa, ki tako povečajo svojo učinkovitost in so zmožna večjo storilnost prenesti naprej v svoje proizvodne procese. Na primer, liberalizacija omrežij je najprej povečala konkurenčnost evropske industrije, ki je imela koristi od učinkovitejših in cenejših prevoznih, telekomunikacijskih in energetskih storitev. Širjenje konkurenčnega procesa tako pomaga krepiti industrijsko tkivo notranjega trga in s tem neposredno podpira politiko zaposlovanja. Nadalje, večja konkurenca omogoča porabniku večjo izbiro izdelkov in storitev po nižjih cenah. Tako je ista politika liberalizacije uporabnikom konkretno prinesla nižje cene in dostop do novih storitev. Trenutno to najbolj občutimo s konkretnim znižanjem stroškov stacionarne in mobilne telefonije, saj je raziskava pokazala kar 35% znižanje (Politika konkurence v Evropi in državljani, 2002, str. 4). Pri tem pa se komisarji že prizadevajo za nova znižanja, saj so za letošnji oktober napovedana občutna znižanja v mobilni telefoniji (Oktobra uredba o 70% cenejših SMS-ih, 2008)

»Naloga Skupnosti je, da z vzpostavitvijo skupnega trga in ekonomske in monetarne unije ter z izvajanjem skupnih politik ali dejavnosti iz členov 3 in 4 v vsej Skupnosti spodbuja skladen, uravnotežen in trajnosten razvoj gospodarskih dejavnosti, visoko stopnjo zaposlenosti in socialne zaščite, enakost med moškimi in ženskami, trajnostno in neinflatorno rast, visoko stopnjo konkurenčnosti in konvergence ekonomskih učinkov, visoko raven varstva in izboljšanje kakovosti okolja, zvišanje ravni in kakovosti življenja ter ekonomsko in socialno kohezijo in solidarnost med državami članicami.« Tako se glasi 2. člen v Pogodbi o ustanovitvi ES (Prečiščeni različici Pogodbe o Evropski uniji in Pogodbe o ustanovitvi Evropske skupnosti, 2006, str. 44), ki določa temeljne cilje v razvoju EU. Notranji

trg (in kasneje ekonomska in monetarna ekonomija), konkurenca¹⁰ in usklajene skupne politike ES so cilji in istočasno orodja za učinkovito in uspešno evropsko integracijo.

Vzajemno delovanje konkurence, konkurenčne politike in učinkovitega notranjega trga najboljše pojasni spodnja slika (slika 1), ki predstavlja nekakšen konkurenčni trikotnik ES. Za konkurenčno stanje na notranjem trgu je potrebna ustrezna in delujoča konkurenčna politika, ki spodbuja medsebojno tekmovanje in s tem skrbi za stalne inovacije ter krepitev celotnega gospodarstva. Notranji trg mora biti vzpostavljen tako, da dovoljuje čim manj anomalij, saj je učinkovit notranji trg osnova za umestitev konkurenčne politike. Le-ta pa dejansko vpliva na vse ostale politike ES, saj se ji morajo vse podrežati, še posebno denimo gospodarska in kmetijska politika ter regionalna politika pri vprašanju pomoči manj razvitim regijam.

Slika 1: Prikaz delovanja konkurence v ES

Vir: J. Pelkmans, *European Integration: methods and economic analysis*, 1997, str. 187.

¹⁰ Na tem mestu uporabljam pojem konkurenca v smislu skupnega delovanja konkurenčnega prava ES in konkurenčne politike.

Zgoraj omenjeno sliko, ki na najenostavnejši način prikazuje vzajemno delovanje notranjega trga, konkurenčne politike ter ostalih politik ES, zelo dobro pospremi tudi izjava francoskega predsednika Nicholasa Sarkozyja, ki je na konferenci o ustanovitvi nekakšnega konkurenčnega protokola junija 2007 dejal, da smo dosegli preusmeritev v temeljnih objektivah Unije. Konkurenca namreč ni več zgolj objektiva Unije, temveč je njen namen "služiti" notranjemu trgu (Riley, 2007, str. 4). Skladno z Lizbonsko strategijo konkurenčna politika ni zgolj objektiva sama po sebi, temveč lahko prispeva tudi k ostalim objektivam kot so uspešnost strategije razvoja in gospodarske rasti, ustvarjanje novih delovnih mest ter spodbujanje razvoj podjetij, ki bodo zmožna preživeti na globalnem trgu (Lowe, 2006, str. 1).

3 EVROPSKA KOMISIJA IN NJENE PRISTOJNOSTI

3.1 Evropska Komisija in njene naloge

Evropska Komisija je bila ustanovljena v petdesetih letih dvajsetega stoletja na podlagi ustanovnih pogodb EU skupaj s Parlamentom in Svetom. Je ključna institucija političnega in celostnega delovanja ter upravnega in tehničnega vodenja EU, nekateri ji pravijo tudi motor EU (Seketin Lestan, 2004, str. 20). Komisija je neodvisna od nacionalnih vlad, saj je njena naloga zastopanje in zavzemanje za interese EU kot celote. Pripravlja predloge za novo evropsko zakonodajo, ki jih nato predloži Evropskemu parlamentu in Svetu. Komisija je tudi izvršilna veja EU – povedano drugače, odgovorna za izvajanje odločitev Parlamenta in Sveta. To pomeni, da upravlja tekoče delovanje Evropske unije: izvajanje politik, vodenje programov in porabo finančnih sredstev. Je najbolj aktiven in operativen organ EU.

Evropska komisija ima štiri glavne naloge (Evropska Komisija, 2008):

➤ Predlaganje nove zakonodaje

Komisija ima „pravico do pobude“, kar pomeni, da je odgovorna za oblikovanje predlogov za novo evropsko zakonodajo, ki jih predloži Parlamentu in Svetu. Cilj teh predlogov mora biti varovanje interesov Unije in njenih državljanov, ne pa interesov posamičnih držav ali gospodarskih sektorjev (Molle, 2001, str. 70). Komisija mora pred oblikovanjem novih predlogov preučiti trenutne razmere v ES in se seznaniti z novimi problemi v ES. V skladu z ugotovitvami se Komisija odloči, ali je zakonodaja EU res najboljši način, kako se spopasti s problematičnimi razmerami. Prav zato je Komisija v nenehnem stiku s številnimi interesnimi skupinami in z dvema svetovalnima organoma – Ekonomsko-socialnim odborom ter Odborom regij, preuči pa tudi mnenja nacionalnih parlamentov in vlad. Nato Komisija odredi ukrepanje na ravni EU (oblikuje predlog, za katerega meni, da bo učinkovito obravnaval

problem in hkrati zadovoljil kar najširši spekter interesov), vendar le če meni, da problema ni mogoče učinkoviteje rešiti z ukrepanjem na nacionalni, regionalni ali lokalni ravni¹¹.

➤ *Izvajanje politik in izvrševanje proračuna EU*

Kot omenjeno, je Komisija izvršilni organ EU, zato je odgovorna za upravljanje in izvrševanje proračuna EU. Večino sredstev dejansko porabijo nacionalni in lokalni organi, vendar je za nadzorovanje porabe odgovorna Komisija, ki je sicer pod budnim očesom Računskega sodišča. Cilj sodelovanja obeh institucij je zagotoviti dobro finančno poslovanje. Evropski parlament namreč lahko Komisiji podeli razrešnico za izvrševanje proračuna le, če je zadovoljen z letnim poročilom Računskega sodišča.

Komisija mora prav tako upravljati politike, ki jih sprejmeta Parlament in Svet, kot so skupna kmetijska politika, ribiška politika, konkurenčna politika itn.. Komisija mora prav tako zagotoviti, da države EU ne subvencionirajo svoje industrije na način, ki bi izkrivljala konkurenco.

Primeri programov EU, ki jih upravlja Komisija, segajo od programov Interreg in Urban (oblikovanje čezmejnih partnerstev med regijami in pomoč pri oživljanju nazadujočih mestnih območij), do programa Erasmus, ki spodbuja izmenjave študentov po vsej Evropi.

➤ *Uveljavljanje evropske zakonodaje*

Komisija ima vlogo varuha Pogodb, kar z drugimi besedami pomeni, da je skupaj s Sodiščem ES odgovorna za zagotavljanje pravilne uporabe zakonodaje EU v vseh državah članicah. V kolikor pride do ugotovitve, da država EU ne uporablja zakonodaje EU in torej ne izpolnjuje svojih pravnih obveznosti, mora Komisija ukrepati. Najprej sproži pravni postopek za ugotavljanje kršitev. To pomeni, da pošlje vladi uradno pismo, v katerem pojasni, zakaj naj bi določena država kršila zakonodajo EU, v njem pa določi tudi datum, do katerega je treba Komisiji poslati podroben odgovor. Če se s tem postopkom stanje ne uredi, mora Komisija zadevo predati Sodišču Evropskih skupnosti, ki je pristojno za izrekanje kazni. Sodbe Sodišča so zavezujoče tako za države članice kot tudi za institucije EU.

➤ *Zastopanje EU na mednarodnem prizorišču*

Evropska komisija je pomemben glasnik Evropske unije na mednarodnem prizorišču. Državam članicam omogoča, da govorijo »z enim glasom« na mednarodnih forumih, kot je Svetovna trgovinska organizacija. Komisija je odgovorna tudi za pogajanje o mednarodnih sporazumih v imenu EU.

¹¹ Načelo, po katerem se zadeve obravnavajo na najnižji možni ravni, se imenuje načelo subsidiarnosti.

3.2 Pristojnosti in ukrepanje Komisije v primeru suma kršitve konkurenčne politike ES

V kolikor Komisija ali pa tudi država, podjetje ali en sam državljan EU zazna sum omejevanja konkurence, se sproži preiskovalni postopek, s katerim se ugotovi, ali so sumi upravičeni. Komisija tako velikokrat na svojo pobudo (iz medijev, stiki z interesnimi skupinami, stiki z uradi za varstvo potrošnikov) prične preiskavo, vse več pa je tudi primerov, kadar se pritožijo podjetja ali nacionalni organi. Kadar Komisija prejme pritožbo, ukrepa na dva možna načina (Politika konkurence v Evropi in državljan, 2002, str. 41):

- Po preučitvi pritožbe ugotovi, da dajejo navedbe v pritožbi utemeljene razloge za sum, da gre za nezakonito protikonkurenčno ravnanje, ki je v nasprotju s konkurenčnimi pravili v Pogodbi, in sama uvede preiskavo, da ugotovi, ali gre za kršitev ali ne (postopek »po uradni dolžnosti«). Če preiskava odkrije dokaze o kršitvi, sprejme Komisija po končanih predpisanih stopnjah postopka sklep, s katerim lahko prepove dogovor, ukaže opustitev nezakonitega ravnanja in izreče kazen.
- Po preučitvi pritožbe meni, da primer ne pomeni kršitve predpisov o konkurenci ali da v danem primeru interes Skupnosti ni zadosten. V slednjem primeru lahko Komisija pošlje spis pristojnemu organu za konkurenco v državi članici, kjer so posledice nedovoljenega ravnanja najbolj občutne, saj bi nacionalne oblasti utegnile pokazati zanimanje za nadaljevanje postopka.

V primeru, da se Komisija odloči za preiskavo, lahko v okviru le-te od vseh podjetij v preiskovani panogi zahteva priskrbitev vseh potrebnih informacij (Moussis, 1999, str. 249). To pomeni, da se preiskava ne tiče zgolj podjetja / podjetij, ki so osumljeni omejevanja konkurence, temveč Komisija želi zbrati informacije tudi s strani konkurenčnih podjetij in poslovnih partnerjev. Seveda nekatera podjetja, ki se zavedajo svoje krivde, ne bodo rade volje posredovala dokumentacije. V takih primerih lahko Komisija kaznuje podjetja s kazenskimi penali, v podjetja pa pošlje tudi pooblaščen uradnike ali celo odredi nenapovedano inšpekcijo. V primeru, da Komisija ugotovi, da je prišlo do kršitve, lahko podjetju ukaže takojšnjo odpravo kršitve in / ali podjetje denarno kaznuje. Kazen lahko dosega tudi do 10% celotnega prometa, ki ga je vsako izmed vpletenih podjetij imelo v preteklem poslovnem letu (Spruk, 2006, str. 30). Pri tem velja nepisano pravilo, da so namerne kršitve ostreje kaznovane, enako velja za kršitve, ki so bile v preteklosti že večkrat obravnavane.

3.3 Evropska mreža za konkurenco - ECN

Evropska komisija nadzira konkurenco na notranjem trgu in v primeru omejevanja ali izkrivljanja le-te ukrepa skladno konkurenčnemu pravu ES. Od podjetij lahko zahteva

predložitev informacij in izvaja nenapovedane preglede poslovanja ob najmanjšem sumu o nezakonitem poslovnem ravnanju. Vse države članice pa imajo tudi nacionalne organe, pristojne za konkurenco, ki imajo prav tako pooblastila za uporabo pravil konkurenčnega prava ES. Da bi bilo sodelovanje nacionalnih organov za varstvo konkurence in Komisije čim bolj usklajeno, je bila oktobra 2002 vzpostavljena Evropska mreža za konkurenco (t.i. European Competition Network – ECN). Komisija in pristojni nacionalni organi sodelujejo med seboj v okviru ECN (Konkurenčna politika EU in potrošnik, 2004, str. 6) z:

- Medsebojnim obveščanjem o novih primerih in odločbah;
- Usklajevanjem preiskav, če je to potrebno;
- Vzajemno pomočjo pri preiskavah morebitnih kršitev konkurenčnih pravil;
- Izmenjavo dokazov.

Tako je boj proti podjetjem, ki omejujejo konkurenco s čezmejnimi ravnanji, bolj učinkovit, saj se preko ECN organi medsebojno obveščajo o predlaganih odločbah, pridobivajo pripombe drugih organov, skratka združujejo svoja znanja in ugotovitve in se tako odločijo za najboljše ravnanje.

4 TEORETIČNO PRAVNA IZHODIŠČA POLITIKE KONKURENCE ES

4.1 Pravo konkurence ES

Pravo konkurence ES je zaradi pomembnosti močne konkurenčne politike eden od bistvenih delov prava ES. Glavni pravni vir konkurence ES je Pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti (PES) z načeli in pravili, ostali viri pa so nekatere uredbe, direktive in sporočila. Jedro predstavljajo pravila o konkurenci, ki so obravnavana v členih od 81 do 89 v PES. Temeljna zakonska besedila urejajo in usmerjajo ukrepanje politike konkurence na naslednja glavna področja (Politika konkurence v Evropi in državljani, 2002, str. 8):

- Odprava sporazumov, ki omejujejo konkurenco in zlorabe dominantnega položaja (kot so na primer cenovni sporazumi med tekmeči)
- Nadzor nad združitvami podjetij (združitve dveh ali več podjetij lahko prinese kot posledico prevlado na trgu)
- Liberalizacija monopolnih gospodarskih sektorjev
- Nadzor nad državno pomočjo.

3. člen PES predvideva »sistem, ki zagotavlja, da na notranjem trgu ni izkrivljanja konkurence«, celotno poglavje pravil o konkurenci pa daje ES nalogo, da organizira trgovino

na notranjem trgu po zakonih tržnega gospodarstva (Moussis, 1999, str. 246). Ureditev konkurenčnih pravil v ES je predstavljena v tabeli 2.

Tabela 2: Ureditev pravil o konkurenci po posameznih področjih

<u>PODROČJE KONKURENCE</u>	<u>PRAVILA O KONKURENCI</u>
Karteli, sporazumi	81. člen PES in sekundarni akti
Zloraba prevladujočega položaja	82. člen PES in sekundarni akti
Koncentracija	Uredba o koncentracijah 139/2004
Javni monopoli	86. člen PES v povezavi 81. členom PES in vrsta sekundarnih aktov
Državna in regionalna pomoč	87., 88. in 89. člen PES in sekundarni akti
Dumping	V pristojnosti EU
Pravo zatiranja nelojalne konkurence	Ni popolnoma urejeno, nekatere direktive v potrošniškem pravu, direktive o nepoštenih tržnih praksah

Vir: J. Pelkmans: European Integration: methods and economic analysis, 1997, str. 186.

V nalogi preučujem 81. in 82. člen, ki urejata temeljne oblike omejevanja konkurence.

Pravo konkurence je, tako kot celotni pravni red ES, sicer zaradi narave pravnih pravil in posebnosti institucij, ki ta pravila sprejemajo, precej specifičen in se bistveno razlikuje od pravnih pravil mednarodnega prava. Ta posebnost se še posebno kaže v treh načelih, ki so svojstvena za pravni res ES, in sicer (Tratnik et al., 2004, str. 28):

➤ Načelo avtonomnosti

Pravni red ES je samostojen in se razvija neodvisno od pravnih sistemov držav članic. Ta avtonomija je posledica prenosa uveljavljanja bistvenega dela svojih suverenih pravic na institucije. Predpisi, sprejeti na ravni ES, veljajo avtomatično tudi v notranjih redih držav članic, ne da bi bila potrebna odobritev s strani nacionalnih parlamentov. Tudi za spore med državami članicami se uporabi pravni instrumentarij, kot ga predvideva pravo ES in ne smejo več uporabljati mehanizmov mednarodnega prava.

➤ Načelo primarnosti

To načelo pomeni, da imajo pravila prava ES prednost pred nacionalnimi pravnimi pravili držav članic. V primeru kolizije med pravnim pravilom, izdanim s strani ES in nacionalnim predpisom države članice, imajo prednost pravila ES. Tudi sodišča in upravni organi držav članic morajo uporabiti pravilo prava ES in ne nacionalnega predpisa, ki je v nasprotju s pravilom prava ES. Omenjeno načelo velja tako za ustanovne pogodbe kot tudi za sekundarne predpise, torej uredbe in direktive.

➤ Načelo neposredne uporabnosti

Določena pravna pravila prava EU so neposredno uporabna na območju vseh držav članic. To pomeni, da se posameznik lahko pred nacionalnimi organi (sodišča, upravni organi) neposredno sklicuje na pravna pravila evropskega prava, ki so neposredno uporabna, ne glede na to, kaj v konkretnem primeru predpisuje pravo države članice.

4.2 Pogodba o ustanovitvi Evropske unije in Pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti

4.2.1 Nastanek in pomen dveh ustanovitvenih pogodb

V nalogi sem že večkrat poudarila, da je bil eden od temeljnih ciljev Rimske pogodbe vzpostavitev učinkovitega notranjega trga, vendar pa to seveda ni bil končni cilj integracije, temveč le sredstvo do nastanka EU, ki je kasneje postala celo ekonomska in monetarna unija.

Pogodba o ustanovitvi Evropske gospodarske skupnosti iz leta 1957 se je 1. novembra 1993 z Maastrichtsko pogodbo uradno preimenovala v Pogodbo o ustanovitvi Evropske skupnosti (PES), saj je ime EGS zaradi pridevnika 'gospodarski' postalo preozko. Maastrichtska pogodba je poleg omenjene spremembe prinesla še Pogodbo o ustanovitvi Evropske unije (PEU), ki poleg ES kot prvega stebra vsebuje tudi določila o sodelovanju med državami članicami na področju skupne zunanje in varnostne politike in na področju pravosodja in notranjih zadev (Tratnik et al., 2004, str. 11).

Leta 1997 je bila v Amsterdamu pomembna konferenca predstavnikov držav članic, glavne teme pogovorov so bile širitev EU, demokracija in pravice državljanov v EU, delovanje in vloga institucij ter sodelovanje v pravosodju in varnosti. Istega leta je bila podpisana tudi Amsterdamska pogodba (v veljavo je stopila 1. maja 1999), ki je prinesla nekatere vsebinske spremembe in preštevilčila člene vseh štirih ustanovnih pogodb. Do zadnje spremembe ustanovnih pogodb je prišlo s Pogodbo iz Nice leta 2001.

Cilj PES je povezovanje evropskih držav, vzpostavitev ter ohranitev učinkovitega skupnega trga in postopno približevanje gospodarskih politik držav članic. Z vsemi popravki in dodatki se je v primerjavi z prvotno Pogodbo o EGS vsebinsko precej razširila in danes vsebuje tako gospodarske kot tudi politične vidike. PEU pa ima dva glavna cilja, to sta uresničitev monetarne unije z določitvijo načel in ukrepov za vzpostavitev evra ter oblikovanje gospodarske in politične unije.

Trenutno pravni red EU temelji na omenjenih ustanovnih pogodbah, to sta PES in PEU.

4.2.2 Omejevalni sporazumi podjetij, omejevalni sklepi združenj podjetij in usklajena ravnanja podjetij – člen 81

Podjetja zaradi utrujajočega vsakdanjega boja za preživetje zelo pogosto iščejo drugačne poti do zagotovljenih dobičkov. Eden od načinov je sklepanje sporazumov, s katerimi podjetja skupaj določijo cene ali druge pogoje delovanja trgov (razdelitev proizvodnih kvot, medsebojna razdelitev trgov). Takšni dogovori na dolgi rok škodujejo vsem ekonomskim subjektom na trgu. Podjetja namreč ne bodo raziskovala in namenjala sredstva za inovacije in razvoj ter s tem ne bodo skušala ponuditi nove izdelke in storitve najvišje kakovosti po konkurenčnih cenah, temveč bodo zgolj izkoriščala svoj položaj, pridobljen zaradi omejevanja konkurence. Potrošniki bodo imeli manj izbire in cene bodo višje. Glede na to, da podjetja ne čutijo potrebe po inovacijah, sčasoma proizvodni procesi ali načini distribucije postanejo zastareli in tudi dragi. Podjetja bodo tako zaspala v razvoju, vendar pa se bo gotovo sčasoma pojavil konkurent, ki ne bo vključen v sporazum, to pa bo privedlo do hude krize v podjetjih, vključenih v sporazum (odpuščanje delavcev, sanacija, zaprtje podjetja). Prav zato takšni sporazumi omejujejo konkurenco in pomenijo protikonkurenčno obnašanje, zaradi katerega je posredovanje oblasti – Komisije – povsem upravičeno (Konkurenčna politika EU in potrošnik, 2004, str. 2).

81. člen PES (glej Priloga 1) prepoveduje vse sporazume med podjetji, sklepe združenj podjetij in usklajena ravnanj, ki bi lahko škodovali trgovini med članicami, oziroma katerih cilj ali posledica je omejevanje konkurence na notranjem trgu (Tratnik et al., 2004, str. 121). Določba 81. člena je sicer sestavljena iz treh delov. Prvi določa, kateri sporazumi med podjetji so prepovedani, drugi določa ničnost takšnih sporazumov, tretji pa določa pogoje za izjeme od prepovedi.

Sporazumi so neveljavni v naslednjih primerih, kadar (Politika konkurence v Evropi in državljani, 2002, str. 12):

- določajo nakupne ali prodajne cene ali druge pogoje poslovanja;
- omejujejo proizvodnjo, trge, tehnični razvoj ali naložbe;
- razdelijo trge ali vire nabave med konkurente;
- uvajajo neenake pogoje za podjetja, ki niso podpisniki sporazuma, s čimer jih postavijo v podrejeni konkurenčni položaj;
- občutno posegajo v običajna razmerja med ponudbo in povpraševanjem in s tem omejuje konkurenco.

Kljub temu mora biti Komisija zelo pozorna pri obravnavi, saj nekateri sporazumi spodbujajo konkurenco na trgu in pospešujejo inovacije in napredek (Politika konkurence v Evropi in državljani, 2002, str. 12). Zakonodajca ES pravi, da je iz prepovedi izvzet sporazum v primeru, da izpolnjuje naslednje pogoje:

- izboljšuje proizvodnjo ali distribucijo blaga ali pospešuje ekonomski napredek;
- vmesni ali končni porabniki so deležni poštenega dela ustvarjene koristi;
- omejitev konkurence mora biti nujna za doseg prvih dveh pogojev;
- ne odpravi konkurence za velik delež zadevnih izdelkov ali storitev.

Tako Komisija nekatere sporazume oziroma sodelovanje med podjetji celo spodbuja. Tak primer so denimo sodelovanja med mešanimi podjetji s skupnimi naložbami (Moussis, 1999, str. 256), ki so deležna skupinske izjeme (skupinska izjema velja za specializacijske sporazume, sporazume o raziskovanju in razvoju, sporazume o patentnih licencah in sporazume o licencah za know-how). Da bi se zagotovila učinkovita konkurenca v času izkoriščanja rezultatov sporazuma, je potrebno predvideti tudi prenehanje veljavnosti skupinske izjeme, v kolikor postane skupni tržni delež strank za proizvode, ki izhajajo iz skupinskih raziskav in razvoja (oziroma iz naslova patenta ali licence), prevelik.

81. člen PES sicer zajema dve vrsti sporazumov, tako tiste med konkurenti (horizontalni sporazumi), kot tudi tiste med nekonkurenti (vertikalni sporazumi). Važno je le, ali lahko sporazum negativno vpliva na trgovino med članicami oziroma ali ima lahko cilj **ali** učinek omejevati konkurenco na notranjem trgu (Tratnik et al., 2004, str. 123). Pri pojmu cilj imamo v mislih objektivni cilj, ki je razviden iz sporazuma ne glede na morebitne subjektivne motive podjetij v sporazumu in ni pomembno, ali dejansko pride do protikonkurenčnih učinkov. Če Komisija ugotovi, da sporazum nima cilja omejevati konkurenco, mora analizirati ekonomske učinke sporazuma na dotičnem trgu proizvoda ali storitev. Pri tej analizi upošteva več dejavnikov, kot so (Moussis, 1999, str. 238):

- skupni upoštevani tržni delež strank;
- vrsta sporazuma;
- položaj in velikost akterjev, udeleženih v sporazumu;
- narava trga in proizvoda ali storitve ter količina proizvoda / storitve na trgu;
- stanje na trgu, to je število konkurenčnih podjetij;
- splošni pravni ter ekonomski kontekst sporazuma.

Komisija ES začne ukrepati bodisi na predlog stranke (potrošnik, podjetje, država) ali na lastno iniciativo, če sumi omejevanje ali izkrivljanje konkurence. V primeru kršitve 81. člena lahko postopa na več načinov, od zahteve za prenehanje kršitev, izdaje začasnih ukrepov do sprejema zavez udeleženih podjetij, s katerimi kršitev preneha. Komisija jasno kršiteljem nalaga tudi denarne kazni, ki se določajo glede na težo in trajanje kršitve. Kadar se odloči za standardno denarno kazen (*fines*), le-ta ne sme presegati 1% skupnega prometa v preteklem poslovnem letu za primere procesnopравниh kršitev oziroma ne sme presegati 10% skupnega prometa v preteklem poslovnem letu za podjetje ali združenje podjetij za materialnopravne kršitve. V primeru, da se kršitev sporazuma med podjetji nanaša na dejavnost, v kateri poslujejo člani sporazuma, denarna kazen ne sme presegati 10% vsote celotnega prometa

vsakega člana, ki deluje na trgu, prizadetem zaradi kršitve sporazuma med podjetji. Komisija se lahko odloči tudi za kaznovanje s periodično denarno kaznijo (*periodic penalty payments*), katere se posluži predvsem kadar si želi hitrega sodelovanja podjetij in takojšnjega spoštovanja odločb. V takšnem primeru kazen ne sme presegati 5% povprečnega dnevnega prometa preteklega poslovnega leta na dan.

4.2.3 Zloraba prevladujočega položaja – člen 82

V delu naloge o pozitivnih vplivih notranjega trga sem omenjala možnosti izkoriščanja ekonomij obsega, racionalizacije proizvodnje in pospeševanja inovativnega procesa ter posledično kakovostne, raznovrstne in cenejše izdelke (ali storitve). Skladno povedanemu tudi ES s podjetniškega vidika spodbuja koncentracije malih in srednjih podjetij v večje enote prav zaradi zgoraj naštetih možnih pozitivnih učinkov (Moussis, 1999, str. 262). Kadar koncentracija preseže določeno mejo v svoji panogi, lahko pride do omejevanja konkurence. Seveda moramo biti pazljivi, kadar govorimo o dejanski zlorabi prevladujočega položaja, saj nekatera podjetja s svojo učinkovitostjo in dolgotrajno uspešnostjo ustvarijo zelo močan položaj na trgu, a ga ne izkoriščajo za omejevanje tekmecev na trgu. Podjetja si namreč s svojim delovanjem prizadevajo biti kar najbolj uspešna ter imeti vedno več strank in s tem vedno večjo prisotnost na tržišču. Nekatera posledično zaradi svoje učinkovitosti lahko denimo prihranijo več kot konkurenti, prihranke vlagajo v raziskave in razvoj in tako še povečajo svojo moč na trgu, osvojijo torej prevladujoči položaj. Vendar le-ta sam po sebi ni prepovedan, prepovedana je zgolj zloraba položaja. Prav to dejstvo nenehoma povzroča veliko odprtih vprašanj v ES, vsem odločbam o izjemah in sodbam navkljub (Moussis, 1999, str. 263).

82. člen PES prepoveduje zlorabo prevladujočega položaja na skupnem trgu ali na njegovem večinskem delu. Podjetje, ki ima prevladujoč položaj, naj bi bilo še posebej odgovorno pri ravnanju na trgu in mora ves čas delovati tako, da ne vpliva na neomejeno konkurenco v ES. Bistveni elementi 82. člena so obstoj prevladujočega položaja, zloraba prevladujočega položaja, upoštevni trg, bistveni (»znatni«) del skupnega trga in učinek na trgovanje med državami članicami.

82. člen PES (glej Priloga 1) se uporablja pod spodnjimi pogoji (Politika konkurence v Evropi in državljani, 2002, str. 16):

- Podjetje ima prevladujoč položaj. Pri presoji gospodarske moči podjetja Komisija upošteva njegov tržni delež, pa tudi druge dejavnike, kot so obstoj resnih tekmecev, razpolaganje s svojo distribucijsko mrežo, prednostni dostop do surovin, skratka vse, kar podjetju omogoča, da se izogne normalni konkurenci.
- Podjetje prevladuje na evropskem trgu ali na njegovem znatnem delu.

- Podjetje zlorablja svoj položaj s tem, da zaračunava kupcem previsoke cene, ali pa zaračunava prenizke cene z namenom izriniti iz trga svoje konkurente ali celo onemogoči novim konkurentom vstop na trg.
- Podjetje zlorablja svoj položaj tako, da nekaterim kupcem ponuja diskriminatorne ugodnosti.

Komisija mora zato, da ugotovi, ali je določeno podjetje zlorabilo prevladujoči položaj, najprej preučiti, ali podjetje dejansko uživa prevladujoči položaj. Prevladujoča podjetja imajo takšno gospodarsko moč, da lahko delujejo brez ozira na svoje konkurente ali svoje potrošnike (Konkurenčna politika EU in potrošnik, 2004, str. 4). Pri ugotovitvi, ali ima podjetje dominantni položaj, je potrebno določiti upoštevni trg in določiti ekonomsko moč podjetja.

V pravni teoriji poznamo upoštevni predmetni, upoštevni krajevni in upoštevni časovni trg (Tratnik et al., 2004, str. 131). Pri testu za določitev trga predmetov se uporablja pravilo substitucije (zamenljivosti). Upoštevni predmetni trg torej tvorijo blago in storitve, ki so med seboj zamenljive, pri čemer mora biti stopnja zamenljivosti dovolj velika. Upoštevni geografski trg obstaja, če so konkurenčni pogoji precej podobni ali enaki, torej homogeni. Podobno načelo velja za upoštevni časovni trg, ki obstaja, kadar so v določenem časovnem obdobju konkurenčni pogoji za vse konkurente homogeni. Ekonomska moč podjetja pa se presoja glede na tržni delež in druge pokazatelje, kot so ovire za vstop na tržišče, imetništvo pravic industrijske lastnine, tehnologija, dostop do kapitala, velikost in moč podjetja, ravnanje podjetja, razvita distribucijska mreža in podobno. Komisija veliko pozornosti namenja predvsem oviram za vstop na tržišče, saj je mnenja, da je to samostojen in odločujoč pokazatelj prevladujočega položaja. Pri razsodbi mora Komisija upoštevati, da mora obstajati ekonomska moč na znatnem delu notranjega trga, kar v praksi lahko pomeni trg vsake večje države članice. Ni torej le dovolj reči, da ima vsako podjetje dominanten položaj in ga izkorišča, kadar ima 50% tržnega deleža, potrebno je preučiti morebitne učinke ne glede na odstotek tržnega deleža, torej tudi če je delež manjši (Landolt, 2006, str. 76).

Kadar ugotovimo, da je podjetje zlorabljal prevladujoč položaj, lahko govorimo o dveh vrstah zlorab:

- Izkoriščevalna dejanja (*exploitative abuse*): Gre za zlorabe, kadar podjetje izkorišča prednost dominantnega položaja s postavljanjem nepoštenih pogojev, kot so nepravilne nakupne in prodajne cene, roparske cene, diskriminatorne cene, nepravilni pogoji trgovanja (popusti na zvestobo).
- Protikonkurenčna dejanja (*anti-competitive abuse*): Gre za zlorabe, ki ne temeljijo na nepoštenih dejanjih, a vendarle omejujejo konkurenco, kot denimo cenovne diskriminacije, popusti za zvestobo, prepoved izvoza, zavrnitev dobave, vezani posli, združitve.

4.2.4 *Reforma konkurenčnega prava*

Konkurenčna politika ES je bila postavljena v okviru razmer in ciljev iz pred skoraj pol stoletja. Prvotne rešitve so služile namenu, vendar so bile zaradi širjenja EU, hitrega tehnološkega napredka in globalizacije potrebne spremembe (Vlahek, 2003, str. 4). Od vseh področij konkurence je največje spremembe potrebovalo področje omejevanja konkurence. Tako je 16.12.2002 Svet sprejel novo Uredbo 1/2003¹², ki je prestrukturirala in poenostavila izvrševanje določb člena 81 in 82 PES, v veljavo pa je stopila 01.05.2004.

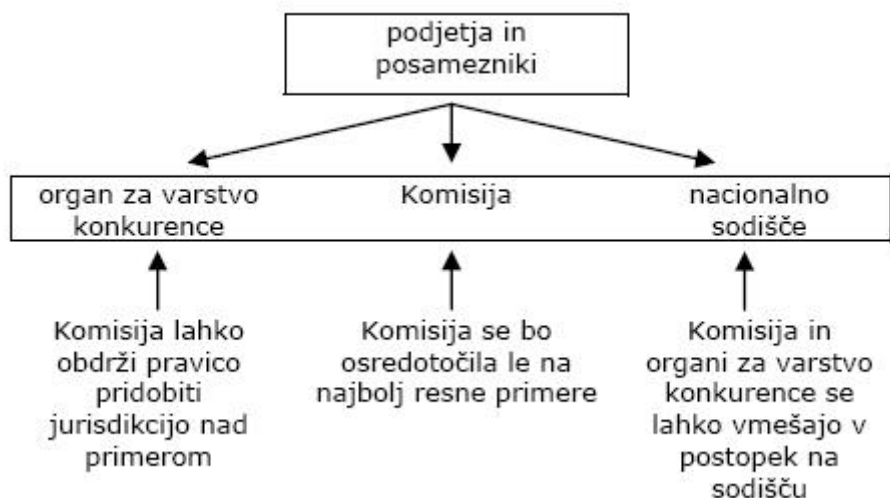
Uredba 1/2003 v prvi vrsti odpravlja sistem priglasitev in vzpostavlja sistem neposredne uporabe izjem. Nova uredba namreč določa, da so sporazumi, prepovedani po 81. členu PES, ki ne zadovoljujejo pogojev za izjemo, od samega nastanka ali sklenitve prepovedani. Poleg tega velja, da so sporazumi, ki so sicer prepovedani po 81. členu PES, a zadovoljujejo pogoje za izjemo, od samega nastanka ali sklenitve dovoljeni in njihova priglasitev Evropski komisiji ni več predpogoj za njihovo veljavnost, gre torej za »ex post« sistem nadzora prepovedanih dejanj. To pomeni, da se je Komisija lahko osredotočila na težke in problematične primere, vendar pa na drugi strani veliko večjo odgovornost nosijo podjetja, ki morajo sama paziti, da sporazumi, ki jih sklenejo, ne bodo v nasprotju s konkurenčnimi pravili.

Pomembna novost je tudi decentralizacija uporabe določbe 3. odstavka 81. člena PES. Po reformi so tudi nacionalni organi za varstvo konkurence pristojni za presojo kriterijev iz 3. odstavka 81. člena PES, torej lahko odločajo o izjemah pri členu 81. Do reforme je bilo namreč odločanje o izjemah povsem v rokah Komisije, zato so se morala podjetja za pridobitev dovoljene izjeme priglasiti Komisiji, kar se je končalo s plazom priglasitev, ki jih Komisija ni niti začela obravnavati, kaj šele razrešiti (Vlahek, 2006, str. 22). Z decentralizacijo je Komisija zopet lahko zadihala, nacionalnim uradom pa ni bilo več potrebno čakati na razsodbo v povezavi z izjemami.

Nekateri preostali učinki reforme pa so prikazani v sliki 2.

¹² Council regulation (EC) No 1/2003 of 16th December 2002 on the implementation of the rules on competition laid down in articles 81 and 82 of the Treaty.

Slika 2: Sodelovanje Komisije, nacionalnih organov in nacionalnih sodišč

Vir: A. Vlahek, *Reforma antitrusta in koncentracij v Evropski uniji*, 2003, str. 26.

4.3 Pogodba o Ustavi za Evropo

29. oktobra 2004 je bila v Rimu podpisana Pogodba o Ustavi za Evropo¹³, ki naj bi stopila v veljavo z ratifikacijo vseh držav članic (kar naj bi se po predvidevanjih zgodilo najkasneje do konca leta 2006). Pogodba naj bi prinesla precej novosti, najbolj opazna je nadomestitev treh ustanovnih pogodb z enotno Pogodbo o Ustavi. Ta korak naj bi prispeval k boljši preglednosti temeljnih predpisov v EU (Tratnik et al., 2004, str. 18). Pomembna novost je vključitev Listine EU o temeljnih pravicah, ki obravnava pravice državljanov, dostojanstvo, svoboščine in načela. Pogodba prinaša še jasnejšo delitev pristojnosti med institucijami in državami članicami, daje Uniji status pravne osebe in opredeljuje simbole EU. Gre torej za pogodbo, ki predstavlja močan simbol evropske enotnosti (Kaj prinaša Evropska ustava?, 2005, str. 2). Zaradi negativnega rezultata referenduma glede ratifikacije Pogodbe o Ustavi za Evropo na Nizozemskem in v Franciji je prihodnost Pogodbe pod vprašajem (Ustava za Evropo, 2008). Sledilo je obdobje razmisleka, Komisija pa je predstavila tako imenovani načrt »D«, v katerem D pomeni demokracijo, dialog in debato. z namenom spodbujanja širše javne razprave o prihodnosti EU.

Področje konkurence je v omenjeni pogodbi zajeto v delu o politikah in delovanju EU, za mojo nalogo relevantna člena (v PES 81. in 82. člen) o omejevanju konkurence pa sta sicer preštevilčena v 161. in 162. člen, vsebinsko pa sprememb v členih ni (glej Priloga 2).

¹³ Uraden naziv je Pogodba o Ustavi za Evropi, v splošni rabi pa so še različni izrazi, kot na primer Ustavna pogodba, Ustava za Evropo, Evropska ustava, Pogodba o ustavi EU, itd.

4.4 Lizbonska pogodba

Ker so bile težnje po spremembah vse večje, Pogodba o Ustavi za Evropo pa ni bila sprejeta s strani vseh držav, so se razprave med državami članicami nadaljevale, plod pogajanj pa je reformna pogodba, ki je bila podpisana 13. decembra 2007 v Lizboni (Za Evropo 21. stoletja). Lizbonska pogodba povezuje sedaj veljavni PES in PEU, vendar ju ne nadomešča, temveč ju dopolnjuje in preimenuje Pogodbo o ustanovitvi Evropske skupnosti v Pogodbo o delovanju Evropske unije. Vsebinsko sicer povzema precejšen del nesprejete Pogodbe o Ustavi za Evropo, vendar nova pogodba ne bo ustava, izključeni pa so tudi simboli EU. Lizbonska pogodba, ki naj bi prišla v veljavo z ratifikacijo vseh 27 držav članic 1. januarja 2009¹⁴, naj bi prinesla izboljšave kot so bolj demokratična in odprta EU, učinkovitejša EU z več pravicami ter večji mednarodni vpliv EU. Vloga Lizbonske pogodbe je tudi ureditev bolj transparentnega in demokratičnega glasovanja, saj dosedanji sistem ne zadošča razširjeni EU (The Lisbon Treaty: 10 easy-to-read fact sheets, 2007, str. 9).

Področje konkurence, ki ga preučujem v svoji nalogi, je v Lizbonski pogodbi v VI. delu Pogodbe o delovanju Evropske unije. Preučevana člena sta sicer preštevilčena v 101. in 102. člen (glej Priloga 3), a vsebinskih sprememb ni.

4.5 Razlike v 81. in 82. členu v navedenih pogodbah

Po pregledu pravil o konkurenci, ki urejajo temeljne oblike omejevanja konkurence v omenjenih treh pogodbah (Pogodba o ustanovitvi Evropske unije in Pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti, Pogodba o Ustavi za Evropo, Lizbonska pogodba) sem ugotovila, da se pravila, ki jih natančneje preučujem v nalogi (81. in 82. člen v PES, 161. in 162. člen v Pogodbi o Ustavi ter 101. in 102. člen v Lizbonski pogodbi), vsebinsko ne razlikujejo, temveč so zgolj preštevilčena skladno razporeditvi tematskih sklopov v posamezni pogodbi. Poskušala sem najti razloge, zakaj je temu tako, in prišla do naslednjih možnih razlogov:

- konkurenčni politiki je bilo že od 50-ih let preteklega stoletja, torej od samega formalnega pričetka razvoja Skupnosti, posvečeno veliko časa in pozornosti zaradi zavedanja, da za učinkovit notranji trg potrebujemo ustrezno delujočo politiko konkurence;
- skladno prvemu razlogu so bila pravila, ki urejajo temeljne oblike omejevanja konkurence, že v PES skrbno sestavljena in jih ni bilo potrebno modificirati;

¹⁴ Ciljni datum za začetek veljavnosti pogodbe je res 1. januar 2009, vendar pa je nedavni negativni rezultat na referendumu na Irskem povzročil precejšnjo krizo in upočasnil nekatere načrte, predvsem širitvene. EU si bo vseeno prizadevala za sprejetje reformne pogodbe, do morebitne uspešne ratifikacije v vseh državah pa bo EU delovala po veljavni pogodbi iz Nice (Ko Irci rečejo »ne«, 2008).

- kot sem omenila, zgolj pravila sama po sebi še niso zadostna za dejansko delovanje prava konkurence in konkurenčne politike; potrebna je kontrola spoštovanja pravil in disciplinirano ter ostro kaznovanje;
- pravila natančno opredeljujejo kršitve ter tudi dovoljene izjeme, težave pa se lahko pojavijo v predolghih postopkih preiskovanja – Komisija za sprejem dokončne odločitve potrebuje tudi več let, v tem času pa lahko nadaljno omejevanje konkurence povzroči nepopravljivo škodo ostalim subjektom na trgu; posledično je bilo potrebno uvesti novosti v način ukrepanja ter pomagati Komisiji (ustanovljena je bila ECN);
- reforma konkurenčnega prava in sprejetje Uredbe 1/2003 je prineslo prestrukturiranje in poenostavitev izvrševanja določb člena 81 in 82 PES, saj prinese »ex post« sistem nadzora prepovedanih dejanj, kar pomeni manj dela za Komisijo ter več odgovornosti za podjetja;
- Komisija je v letu 2006 sprejela Smernice o načinu določanja glob¹⁵, naloženih podjetjem, ki so prekršila 81. ali 82. člen; v skladu z novimi smernicami bo za vsakega sodelujočega v kršitvi osnovni znesek globe temeljil na odstotku njegove letne prodaje proizvoda, na katerega se nanaša kršitev, na zadevnem geografskem območju, znaša pa lahko do 30% od vrednosti prodaje, poleg tega bo z namenom celovitega odsevanja trajanje kršitve ustrezni znesek pomnožen s številom let sodelovanja podjetja v kršitvi (Poročilo o politiki konkurence za leto 2006, 2007, str. 3);
- junija letos je Komisija napovedala, da bo kmalu v veljavo prišel nov postopek obravnavanja podjetij, ki sodelujejo v kartelnem dogovarjanju, in sicer bo lahko komisija podjetjem, ki bodo priznali krivdo sodelovanja v kartelnem dogovarjanju, za desetino znižala kazen; s tem korakom bo Komisija hitreje obravnavala primere kartelnega dogovarjanja ter tako pridobila čas za obravnavo več primerov, po drugi strani pa bodo imela korist od tega podjetja, ki bodo priznala sodelovanje v dogovarjanju (Bruselj za možnost poravnave v primerih kartelnega dogovarjanja, 2008).

Skladno zgoraj navedenim razlogom sem mnenja, da se pravila vsebinsko niso spreminjala, saj so sama po sebi dovolj eksplicitna. Pomembno je zagotoviti ustrezen postopek ukrepanja in zadostne kazni, ki bodo odvrčale podjetja od omejevanja konkurence. Iz gornjih primerov lahko naredim povzetek, da si je EU vseskozi prizadevala za lažje in hitrejše postopke, ki so ključ do učinkovitega delovanja konkurenčnega prava. S pomočjo ECN, nacionalnih uradov ter sodišč tako Komisija ni osamljena v boju proti omejevanju konkurence, nekakšen sistem korenčka in palice pa vzpodbuja h konkurenčnemu ravnanju tudi podjetja.

¹⁵ Smernice o načinu določanja glob, naloženih v skladu s členom 23(2)(a) Uredbe št. 1/2003 (UL C 210, 1.9.2006).

5 NEKATERI PRAKTIČNI VIDIKI NA POLITIKO KONKURENCE V ES

5.1 Pregled praktičnih primerov kršitve 81. in 82. člena

Evropska Komisija vsako leto preuči ogromno pritožb in sumov o morebitnim omejevanju konkurence, veliko primerov pa začne preiskovati tudi sama. Za namene naloge sem se odločila raziskati nekaj primerov, ki jih obravnavala Komisija v zadnjem desetletju. Primere sem izbrala sektorsko, saj bi bilo sicer težko objektivno izbrati denimo najbolj odmevne ali najbolj zanimive primere. Predstavila bom torej po en primer iz sektorja, pri čemer je moj nabor temeljil tudi na moji subjektivni izbiri o zanimivosti primera.

Komisija je sicer poleg Microsofta, ki je najbrž požel največ medijske pozornosti, obravnavala oziroma preučevala še mnogo svetovno znanih podjetij in združenj, denimo FIFO (International Football federation), Lufthanso, Nintendo, avkcijski hiši Christie's in Sotheby's, Bayer in Nokio.

Informacijska tehnologija – primer Microsoft

Leta 2000 je Komisija razglasila, da preiskuje, ali je Microsoft z integracijo mrežnih strežnikov v program Windows oviral konkurenco in še istega leta že ugotovi prve kršitve. Kljub prošnjam Microsofta, ki je v letu 2004 v zadnjem trenutku skušal doseči poravnavo, je takratni komisar za konkurenco Mario Monti prošnje zavrnil in potrdil, da bo Komisija podjetju naložila visoko kazen. Sledila je dokončna obsodba, s katero je Monti Microsoft dokončno obsodil zlorabe prevladujočega položaja in mu naložil tudi najvišjo globo dotlej (497 milijonov evrov). Kljub visoki kazni jo je Microsoft po mnenju nekaterih strokovnjakov dobro odnesel, saj bi lahko denarna kazen znašala do 10 odstotkov vrednosti prometa v letu pred odločbo (v tem primeru bi to pomenilo 3,43 milijarde evrov kazni), kljub dejstvu, da je moralo podjetje po razsodbi na evropskem trgu ponuditi spremenjeno različico Windowsov brez že integriranih aplikacij. Evropska Komisija je namreč denarno kazen naložila skladno z vrednostjo prodaje Microsofta v Evropi. Prav nasprotnega mnenja so vodilni v podjetju, saj bi raje plačali višjo denarno kazen, kot pa se sprijaznili z dejstvom, da se Komisija vmešava v razvoj Microsoftovih izdelkov, zato so zahtevali razveljavitev kazni, a je Evropsko sodišče sodbo potrdilo (Sodišče potrdilo kazen Microsoftu, 2007). V letošnjem letu pa Komisija sporočila, da je proti ameriškemu računalniškemu gigantu Microsoftu sprožila dve novi uradni preiskavi zaradi suma zlorabe monopolnega položaja na trgu. Ena od preiskav bo preučila, ali je Microsoft zadrževal informacije pred podjetji, ki so želela svoje produkte prilagoditi njegovi programski opremi, drugo pa je sprožila pritožba norveškega ponudnika programske opreme Opera (Bruselj z novima preiskavama proti Microsoftu, 2008).

Energetika – primer združitve Gaz de France in skupine Suez

Septembra 2007 sta energetska podjetji Gaz de France in Suez z dovoljenjem Evropske Komisije napovedali združitev, s čimer bi nastal koncern, vreden 70 milijard evrov, združitev pa naj bi opravili z zamenjavo delnic v razmerju 21 delnic GDF-a za 22 delnic Suez (Nastal energetska velikan GDF Suez, 2007).

Podjetje Gaz de France je energetska skupina, prisotna v vseh dejavnostih za dobavo plina (iskanje, črpanje, prenos, distribucija, prodaja plina) na francoskem, belgijskem, nemškem, britanskem, madžarskem in španskem trgu. Podjetje Suez pa deluje predvsem na dveh področjih delovanja, to sta energetika in okolje. Med njene odvisne družbe spadajo Electrabel (električna energija), Distrigaz (plin), Elyo (energetske storitve) ter mnoge druge.

Evropska Komisija je po preiskavi napovedane združitve leta 2006 ugotovila, da bi takšna koncentracija povzročila bistvene ovire za učinkovito konkurenco štirih sektorjih; sektorju plina v Belgiji, sektorju plina v Franciji, sektorju električne energije v Belgiji in na področju ogrevalnih omrežij v Franciji. V oktobru 2006 sta zato podjetji Komisiji ponudili zaveze, s katerimi bi odpravili pomisleke glede konkurence, med katerimi so bile odprodaja deleža skupine Suez v družbi Distrigaz, odpovedi obeh podjetij vsakršnemu nadzoru nad družbo Fluxys, ki je tako po reorganizaciji edina upravljalna plinske infrastrukture v Belgiji ter še nekatere odprodaje družb (Odločba Komisije z dne 14.11.2006, zadeva št. COMP/M.4180, 2007).

Komisija je na podlagi svoje ocene podatkov, ki jih je že pridobila v prvotni preiskavi, zlasti iz rezultatov posvetovanja z udeleženci na trgu, ugotovila, da so omenjene zaveze zadostne za odpravo pomislekov glede konkurence zaradi priglašene koncentracije.

Na tem mestu naj še opozorim, da evropska komisarka Neelie Kroes vseskozi opozarja, da je energetska sektor ključen za evropsko konkurenčnost. Komisija je zato v istem letu, v katerem je raziskovala napovedano združitev vseh energetskih gigantov, začela tudi preiskavo delovanja evropskih trgov plina in električne energije. Končne ugotovitve so odkrile kar nekaj problemov, med drugimi prisotnost visoko koncentriranih veleprodajnih trgov, nezadostno razvezanost omrežij od dobavnih dejavnosti, pomanjkanje zanesljivih in pravočasnih informacij o razpoložljivosti omrežja in omejeno konkurenco pri prodaji na drobno (Poročilo o politiki konkurence za 2006, 2007, str. 10). Izzivi, s katerimi se srečuje energetska sektor, so bili tudi glavna tema pogovorov na Evropskem dnevu konkurence in potrošnikov, ki je potekal 22. maja 2008 na Brdu pri Kranju. Energetska sektor v EU se namreč sooča s številnimi izzivi, kot so visoke cene energije, varnost energetske oskrbe, boj proti podnebnim spremembam ter polno delujoč notranji trg z energijo v EU (Potrebna je potrošnikova razsežnost energetske politike, 2008).

Finančne storitve – primer Avstrijskih bank »Lombard Club«

V junija 2002 je Evropska Komisija objavila rzsodbo, da so avstrijske banke kršile 81. člen PES, ki prepoveduje vse sporazume med podjetji, sklepe združenj podjetij in usklajena ravnanj, ki bi lahko škodovali trgovini med članicami, oziroma katerih cilj ali posledica je omejevanje konkurence na notranjem trgu. Komisija je osmim bankam, ki so bile udeležene v tem cenovnem kartelu, naložila kazen v skupni višini 124,26 milijonov evrov (Commission fines eight Austrian banks in »Lombard Club« cartel case, 2002).

V avstrijskih medijih ter nekaterih izjavah uradnih oseb iz avstrijskega ministrstva za gospodarstvo so se v letu 1998 pojavila namigovanja o dogovorih avstrijskih bank o cenah in obrestnih merah. Komisija je postala pozorna in začela preiskavo, med katero je ukazala tudi vrsto nenapovedanih inšpekcij. Ugotovitve so bile šokantne, saj so uradniki našli na stotine dokumentov (zapisniki o sestankih, korespondenca med bankami, posneti telefonski pogovori itd.), ki so dokazovali dogovore med bankami. Tako imenovani Lombardni klub so banke na začetku opravičevale z izjavami, da so obrestne mere postavljene v škodo bankam in potrošnikom ter da je potrebno delovati v interesu vseh bančnih institucij. Kasnejši dokumenti so pokazali, da so se udeleženci dobro zavedali svojega ravnanja, saj so predlagali ukinitve sestankov, ki so do tedaj potekali vsak enkrat mesečno (Commission fines eight Austrian banks in »Lombard Club« cartel case, 2002).

Takratni Evropi komisar za konkurenco Mario Monti ni mogel skriti navdušenja nad odkritjem po njegovih besedah enega najbolj šokantnih kartelnih dogovorov v celotni zgodovini Komisije, saj so bile udeležene najvišje bančne institucije v Avstriji, s svojimi dogovori pa so kontrolirale celoten bančni prostor. Pri tem je poudaril, da je kazen tudi opozorilo ostalim bankam, ki se morajo zavedati, da so prav tako tržni subjekt ter pod nadzorom Komisije, ter tudi poudaril, da je konkurenca na trgu bančnega poslovanja s prebivalstvom neučinkovita.

Promet – primer IATA (International Air Transport Association)

Komisija je s 1. januarjem 2007 prekinila izvzetje konferenc za tarife za prevoz potnikov Mednarodnega združenja letalskih prevoznikov za proge v EU iz prepovedi po 81. členu PES. Komisija je namreč ugotovila, da bi dvostranski sporazumi o letalskih storitvah, sklenjeni med članicami EU in tretjimi državami, lahko kršili konkurenčna pravila, saj so spodbujali letalske prevoznike, da se dogovorijo o tarifah in zmogljivostih ali da jih vsaj medsebojno uskladijo (Poročilo o politiki konkurence za 2006, 2007, str. 17).

Pri tem je sprejela uredbo, ki dovoljuje nekatere izjeme. Tako ne velja za kršitev 81. člena organizacija posvetovanj o dodeljevanju časovnih blokov in načrtovanju voznega reda na letališčih, če imajo poleti svoj izhodiščni cilj v ES. Prva tako je izjemoma dovoljeno posvetovanje o cenah prevoza potnikov in njihove prtljage na rednih zračnih prevozi med

kraji v Skupnosti na eni strani in kraji v drugih državah (ZDA, Avstralija, itd.) na drugi strani (Pregled evropske zakonodaje v mesecu oktobru 2006, 2006).

Elektronske komunikacije – primer Telefonica

Evropska Komisija je največjemu španskemu telekomunikacijskemu podjetju Telefonica v juliju 2007 naložila skoraj 152 milijonov evrov kazni zaradi zlorabe prevladujočega položaja na trgu dostopa do širokopasovnega internetnega omrežja. Omenjena kazen je doslej najvišja kazen za podjetjev telekomunikacijskem sektorju, višina kazni pa je odraz trajanja in teže zlorabe trga (Poročilo o politiki konkurence za leto 2006, 2007, str. 13).

Telefonica kot nacionalni operater telekomunikacij obvladuje celotno infrastrukturo omrežja fiksne telefonije v Španiji. Ker bi bila izgradnja lastnih omrežij prevelik strošek, alternativnim ponudnikom dostopa ni preostalo drugega, kot da uporabljajo omrežje Telefonice bodisi v sodostopu z nacionalnim operaterjem, kjer je predpogoj za dostop naročniško razmerje s Telefonico, bodisi v povsem razvezanem dostopu, kjer alternativni operater zakupi celoten frekvenčni spekter vodov med domačim priključkom in telefonsko centralo, zato naročniško razmerje ni predpogoj. Telefonica je konkurencu omejevala tako, da je v primerjavi z lastnimi maloprodajnimi cenami za sodostop alternativnim operaterjem zaračunavala previsoke cene. Marža, ki so jo pri določanju lastnih maloprodajnih cen lahko ustvarili, alternativnim operaterjem ni omogočala pokritja stroškov za ponujanje dostopa do širokopasovnega omrežja. Ponudnikom tako ni preostalo drugega, kot da izstopijo s trga ali pa poslujejo z izgubo (EU naložila skoraj 152 milijonov evrov kazni Telefonici, 2007). Španski regulator sicer res nikoli ni omejeval ali določal višine cen na telekomunikacijskem trgu, vendar bi lahko cene znižalo podjetje, a se za ta korak jasno ni odločilo.

Komisarka za konkurencu Neelie Kroes je ob odločitvi Komisije dejala, da je kazen povsem upravičena. Španski potrošniki so namreč plačevali za dostop do širokopasovnega omrežja v povprečju kar 20 odstotkov več od povprečja petnajstih starih članic Evropske unije. Poleg tega je bila razširjenost širokopasovnih priključkov za petino manjša od povprečja starih članic, za 30 odstotkov pa je počasnejša tudi rast trga širokopasovnih povezav. Iz povedanega sledi, da je zaradi obnašanja Telefonice trpelo celotno špansko gospodarstvo, hkrati pa je bil upočasnen tudi proces liberalizacije telekomunikacijskih storitev (Antitrust. Commission fines Telefonica over €151 million for over five years of unfair prices in the Spanish broadband market, 2007).

5.2 Vpliv morebitnih razlik v načinu, kako je ukrepala Komisija, na končno razsodbo v primerih, izbranih glede na moj nabor

Evropska Komisija kot zgoraj omenjeno ukrepa kadar sama sumi kršitve omejevanja konkurence ali kadar se pritožijo podjetja, posamezniki, države. V vseh zgoraj opisanih

primerih se je Komisija odločala v skladu s trenutno veljavno pogodbo (PES in PEU), torej je upoštevala 81. in 82. člen pravil o konkurenci.

Glede na to, da sem po primerjavi konkurenčnih pravil v treh pogodbah ugotovila, da se člena, ki sta predmet preučevanja, v ostalih dveh pogodbah nista vsebinsko spremenila, temveč sta bila zgolj preštevilčena, je težko govoriti o morebitni drugačni razsodbi Komisiji v primeru, da bi bila v veljavi Lizbonska pogodba ali Pogodba o ustavi za Evropo. 81. in 82. člen zelo jasno opredeljujeta tako kršitve omejevanja konkurence kot tudi dovoljene izjeme, zato bi bila v vsakem primeru zgoraj omenjena podjetja še vedno obtožena omejevanja konkurence.

Kljub temu pa sem mnenja, da bi morebiti Komisija v drugačnem obdobju lahko dosodila bolj milo ali bolj ostro denarno kazen. Tako ni dvoma, da bi Microsoft ob morebitni ponovni kršitvi bil deležen višje kazni, saj bi lahko za vrednost letne prodaje vzeli tudi podatek o prodaji na celem svetu in ne zgolj evropskega deleža. Nadalje, podjetja v energetskega sektorju morajo biti v prihodnosti izredno pazljiva, saj je kot rečeno liberalizacija energetskega sektorja eden od ključnih elementov za učinkovito delovanje evropskega trga in mu na konferencah ter raznih srečanjih posvečajo veliko pozornost.

K hitrejšim in poenostavljenim postopkom je pripomogla tudi reforma konkurenčnega prava, saj so postopki sedaj krajši, odločanje je decentralizirano, v veliko pomoč Komisiji pa je tudi ECN. Primer avstrijskih bank je Komisija raziskovala več kot 4 leta, zato je bila tudi škoda za potrošnike ter jasno kazen bankam toliko višja. Zanimivo bi bilo videti, ali bi danes s pomočjo nacionalnih uradov hitreje razsodili in kakšna bi bila v tem primeru kazen?

SKLEP

Evropska unija je potrebovala dolgih 40 let za vzpostavitev notranjega trga, vendar lahko o letu 1992 govorimo zgolj o formalni vzpostavitvi, o začetkih in poskusih vzpostavitve učinkovitega notranjega trga. Danes, več kot 15 let po uradni razglasitvi notranjega trga, se EU še vedno prizadeva za liberalizacijo nekaterih sektorjev. Še posebno naporno je postalo v zadnjih nekaj letih, ko se je EU razširila iz 15 na 27 držav, kar je prineslo nemire znotraj unije ter marsikatera negotovanja predvsem starih držav članic.

Kljub temu, da je na nekaterih področjih še potrebno precej dela in strogega nadzora, lahko rečemo, da je notranji trg EU že učinkovit do neke mere ter je vsem evropskim državljanom prinesel koristi. Nekateri lahko čutimo vsak dan, drugih se ne zavedamo ali so nam samoumevne. Notranji trg, kakršen je danes, pa zagotovo ne bi obstajal brez ustrezne in delujoče konkurenčne politike.

Konkurenca in konkurenčnost evropskega gospodarstva sta bila v ospredju že od začetkov osnovanja notranjega trga in kasneje ekonomske unije. Brez dvoma je EU dobro povezala konkurenčno politiko z ostalimi politikami, hkrati pa je učinkovita konkurenčna politika prinesla mnogo bolj učinkovit notranji trg in tudi obratno.

Evropska unija je letos praznovala 50 let Rimske pogodbe. Od takrat do danes je bilo sprejetih več deset pogodb in dopolnitev pogodb. V zadnjih letih doživljamo pravo turbulenco v poskusih, da EU ne bi bila zgolj ekonomska in monetarna unija, temveč bi imela tudi nekakšno dušo. Nesprejeta Pogodba o Ustavi za Evropo, ki vključuje tudi simbole EU ter Listino o temeljnih pravicah ter zaenkrat prav tako neratificirana Lizbonska pogodba sta prinesli v ljudi skeptičnost. Kljub vsem spremembam (ali vsaj neuspešnim poskusom le-teh), se dva izmed najpomembnejših pravil o konkurenci, to sta 81. in 82. člen, nista vsebinsko spremenila. Sočasno z vzpostavitvijo notranjega trga je bilo namreč povsem jasno definirano tudi, kakšna ravnanja podjetij niso sprejemljiva ter tudi kakšne izjeme vendarle Komisija dovoli. Pravila seveda delujejo zgolj, če imamo učinkovit sistem nadzora in tudi kaznovanja kršitev. To pa je Komisija dosegla tudi z nedavno reformo konkurenčnega prava ter nadzorom konkurence na dveh ravneh. Najvišji organ ostaja Komisija, ki pa so ji prikočile na pomoč tudi Evropska mreža za konkurenco ter nacionalni uradi za varstvo konkurence.

Primeri, ki sem jih po svojem izboru preučila, nam pokažejo, da se EU oziroma Komisija ne boji dosoditi primerno kazen ameriškim podjetjem t.j. Microsoft, kljub temu da ostaja priokus, da bi lahko bila kazen mnogo višja. Prav tako je pravi korak tudi kaznovanje institucij, ki ne delujejo v skladu z liberalizacijo trga. V prihodnje bo imela Komisija še veliko dela predvsem v energetskega sektorju, predvsem se pojavlja vprašanje, kako bo ukrepala v primeru ruskih podjetij, ki sedaj že kar po pravilu zapirajo plinovode in monopolno zvišujejo cene.

LITERATURA IN VIRI

1. *Antitrust: Commission fines Telefonica over €151 million for over five years of unfair prices in the Spanish broadband market.* Najdeno 05.06.2008 na spletnem naslovu <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/07/1011>.
2. Berglof, E., Fulghieri, P., Gual, J., Mayer, C., & Vives, X. (1997). *Integration of European Banking: The Way Forward.* London : Centre for Economic Policy Research.
3. Bruselj z novima preiskavama proti Microsoftu. *Dnevnik.* Najdeno 10.07.2008 na spletnem naslovu <http://www.dnevnik.si/novice/eu/292548/>.
4. *Bruselj za možnost poravnave.* Najdeno 06.07.2008 na spletnem naslovu <http://www.sta.si/vest.php?s=s&t=0&id=1298297&pr=1>.
5. Cseres, K.J. (2005). *Competition law and consumers protection.* The Hague: Kluwer Law International.
6. *Commission fines eight Austrian banks in »Lombard Club« cartel case.* Najdeno 04.07.2008 na spletnem naslovu <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/02/844&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>.
7. Cuthbert, M. (2003). *E.U. law in a nutshell.* (4th ed.) London: Sweet & Maxwell.
8. Dent, C.M. (1997). *The European economy: the global context.* London : Routledge.
9. EU naložila skoraj 152 milijonov evrov kazni Telefonici. *Dnevnik.* Najdeno 05.06.2008 na spletnem naslovu <http://dnevnik.si/novice/eu/255386/>.
10. *Poročilo o politiki konkurence za leto 2006.* (2007). Bruselj: Evropska Komisija.
11. *Evropska Komisija.* Najdeno 12.05.2008 na spletnem naslovu http://evropa.gov.si/institucije/evropska_komisija/.
12. *Evrožargon.* Najdeno 23.05.2008 na spletnem naslovu http://europa.eu/abc/eurojargon/index_sl.htm.
13. Grilc, P. & Ilešič, T. (2001). *Pravo Evropske unije.* Ljubljana: Cankarjeva založba.
14. Hitiris, T. (1998). *European Union Economics.* (4th ed.) London: Prentice Hall Europe.
15. *KAJ prinaša Evropska ustava?.* (2005). Ljubljana: Urad Vlade RS za informiranje.
16. Kumar, A. (2003). *Ekonomika Evrope in Poslovanje z Evropsko unijo.* Delovno gradivo za študij predmetov.
17. Ko Irci rečejo ne. *Delo.* Najdeno 15.06.2008 na spletnem naslovu <http://www.delo.si/clanek/61923>.
18. *Competition issues: Single Market Review.* (1997). London: Kogan Page. Kogan Page Office for Official Publications of the European Communities.
19. *Konkurenčna politika EU in potrošnik.* (2004). Bruselj: Generalni direktorat Evropske Komisije za konkurenco.
20. Landolt, P. (2006). *Modernized EC Competition Law in International Arbitration.* The Hague: Kluwer Law International.

21. Lizbonska pogodba, ki spreminja Pogodbo o Evropski uniji in Pogodbo o ustanovitvi Evropske skupnosti. (2007). *Uradni list Evropske unije*. (št. C 306, 17.12.2007).
22. *The Lisbon Treaty: 10 easy-to-read fact sheets*. Najdeno 06.06.2008 na <http://www.robert-schuman.eu/doc/divers/lisbonne/en/10fiches.pdf>.
23. Lowe, P. (2006). Preserving and Promoting Competition: A European Response. *Competition Policy Newsletter*, 2, 1-5.
24. McCormick, J. (1999). *Understanding the European Union: a concise introduction*. Basingstoke: Palgrave.
25. Molle, W. (2001). *The economics of European Integration: theory, practice, policy*. (4th ed.) Burlington: Ashgate Publishing Company.
26. Moussis, N. (1999). *Evropska unija: pravo, ekonomija, politike*. Ljubljana: Littera picta.
27. *Nastal energetski velikan GDF Suez*. Najdeno 20.06.2008 na spletnem naslovu http://www.rtv slo.si/modload.php?&c_mod=rnews&op=sections&func=read&c_menu=4&c_id=151293&rss=1.
28. Neumann, M. (2001). *Competition policy: history, theory and practice*. Cheltenham: E. Elgar.
29. Norčič, O. (1994). *Razvoj in temelji sodobne ekonomske misli*. (2. izdaja) Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
30. *Odločba Komisije z dne 14.11.2006, zadeva št. COMP/M.4180*. Najdeno 20.06.2008 na spletnem naslovu <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:088:0047:0050:SL:PDF>.
31. *Oktobra uredba o 70% cenejših SMS-ih*. Najdeno 15.07.2008 na spletnem naslovu http://www.rtv slo.si/modload.php?&c_mod=rnews&op=sections&func=read&c_menu=16&c_id=178322.
32. Pelkmans, J. (1997). *European integration: methods and economic analysis*. New York: Longman.
33. Pelkmans, J. (2006). *European integration: methods and economic analysis*. New York: Longman.
34. Pogodba o Ustavi za Evropo. (2004). *Uradni list Evropske unije*. (št. C 310, 16.12.2004).
35. *Politika konkurence v Evropi in državljan*. (2002). Luksemburg: Urad za uradne publikacije Evropske unije.
36. *Poročilo o politiki konkurence za leto 2006*. (2007). Bruselj: Komisija Evropskih skupnosti.
37. Potrebna je potrošnikova razsežnost energetske politike. *Delo*. Najdeno 20.06.2008 na spletnem naslovu <http://www.delo.si/tiskano/html/zadnji/Delo+FT>.
38. Prečiščeni različici Pogodbe o Evropski uniji in Pogodbe o ustanovitvi Evropske skupnosti. (2006). *Uradni list Evropske unije*. (št. C 321, 29.12.2006).
39. *Pregled evropske zakonodaje v mesecu oktobru 2006*. Najdeno 22.05.2008 na spletnem naslovu http://www.ius-software.si/Novice/prikaz_Komentar.asp?id=23558&Skatla=2.
40. Redek, T. (2001). *Razvoj ekonomske teorije: vaje*. (1. natis) Ljubljana: Ekonomska fakulteta.

41. Riley, A. (2007). The EU Reform Treaty & The Competition Protocol: Undermining EC Competition Law. *CEPS Policy Brief*, 142, 1-4.
42. Samuelson, P. & Nordhaus, W. (2002). *Ekonomija*. Ljubljana: GV Založba.
43. Seketin Lestan, S. (2006). *Evropska unija: od zadnjih idej do prve širitve*. Najdeno 29.06.2008 na spletnem naslovu http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/kadri/pdf/strokovni_izpit_katalog_siritev_EU.pdf.
44. Sodišče potrdilo kazen Microsoftu. Najdeno 05.07.2008 na spletnem naslovu http://www.rtv slo.si/modload.php?&c_mod=rnews&op=sections&func=read&c_menu=16&c_id=152499.
45. Spruk, N. (2006). *Monopoli: Evropska unija proti Microsoftu* : diplomsko delo. Ljubljana.
46. Sušjan, A. (2001). *Izbrana poglavja iz politične ekonomije*. (3. natis) Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
47. Tajnikar, M. (2001). *Mikroekonomija s poglavji iz teorije cen*. (4. dopolnjeni natis) Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
48. Tratnik, M., Ferčič, A., & Ferlinc, M. (2004). *Osnove prava Evropske unije*. Maribor: Obzorja, založništvo in izobraževanje.
49. *Tretji energetske paket: Agencija za sodelovanje energetskih regulatorjev*. Najdeno 11.06.2008 na spletnem naslovu http://www.europarl.europa.eu/news/public/story_page/051-31020-161-06-24-909-20080605STO30954-2008-09-06-2008/default_sl.htm.
50. *Urad Republike Slovenije za varstvo konkurence*. Najdeno 23.04.2008 na spletnem naslovu http://www.uvk.gov.si/si/pojem_konkurence/.
51. *Ustava za Evropo*. Najdeno 01.05.2008 na spletnem naslovu <http://evropa.gov.si/ustava/>.
52. Vlahek, A. (2003). *Reforma antitrusta in koncentracij v Evropski uniji*. Najdeno 12.05.2008 na spletnem naslovu http://www.oeaw.ac.at/eif/competition/si/guidelines/ana_vlahek-reforma_konkurencnega_prava_v_eu_september_2003.pdf.
53. Vlahek, A. (2006). *Sodišča držav članic EU v novem sistemu izvajanja pravil antitrusta*. Dunaj: Institut für Europäische Integrationsforschung.
54. *Za Evropo 21. stoletja*. Najdeno 01.05.2008 na spletnem naslovu http://europa.eu/lisbon_treaty/take/index_sl.htm.
55. Zabel, B. (1993). *Zakon o varstvu konkurence z obrazložitvijo*. Ljubljana: Slovenska založba.
56. *Živeti bolje v Evropi*. Najdeno 16.05.2008 na spletnem naslovu http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/kadri/pdf/strokovni_izpit_katalog_siritev_EU.pdf.

PRILOGE

PRILOGA 1 – 81. IN 82. ČLEN PEU IN PES (Prečiščeni različici Pogodbe o ustanovitvi Evropske unije in Pogodbe o ustanovitvi Evropske skupnosti, 2006)

SKUPNA PRAVILA O KONKURENCI, OBDAVČITVI IN PRIBLIŽEVANJU ZAKONODAJE

POGLAVJE 1

PRAVILA O KONKURENCI

ODDELEK 1

PRAVILA ZA PODJETJA

Člen 81

1. Kot nezdržljivi s skupnim trgom so prepovedani vsi sporazumi med podjetji, sklepi podjetniških združenj in usklajena ravnanja, ki bi lahko prizadeli trgovino med državami članicami in katerih cilj oziroma posledica je preprečevanje, omejevanje ali izkrivljanje konkurence na skupnem trgu, zlasti tisti, ki:

- (a) neposredno ali posredno določajo nakupne ali prodajne cene ali druge pogoje poslovanja;
- (b) omejujejo ali nadzorujejo proizvodnjo, trge, tehnični razvoj ali naložbe;
- (c) določajo razdelitev trgov in virov nabave;
- (d) uvajajo neenake pogoje za primerljive posle z drugimi trgovinskimi partnerji in jih tako postavljajo v podrejen konkurenčni položaj;
- (e) pogojujejo sklepanje pogodb s tem, da sopogodbeniki sprejmejo dodatne obveznosti, ki po svoji naravi ali glede na trgovinske običaje nimajo nikakršne zveze s predmetom takšnih pogodb.

2. Vsi sporazumi ali sklepi, ki jih ta člen prepoveduje, so nični.

3. V naslednjih primerih se lahko določi, da se določbe odstavka 1 ne uporabljajo za:

- sporazume ali skupine sporazumov med podjetji,
 - sklepe ali skupine sklepov podjetniških združenj,
- in

— usklajeno ravnanje ali skupine usklajenih ravnanj,

ki prispevajo k izboljšanju proizvodnje ali distribucije blaga oziroma k pospeševanju tehničnega ali gospodarskega napredka, pri čemer zagotavljajo potrošnikom pravičen delež doseženih koristi, in ki:

- (a) zadevnim podjetjem ne določajo omejitev, ki za doseganje teh ciljev niso nujne;
- (b) takšnim podjetjem glede znatnega dela zadevnih izdelkov ne dajejo možnosti izključitve konkurence.

Člen 82

Kot nezdržljiva s skupnim trgom je prepovedana vsaka zloraba prevladujočega položaja enega ali več podjetij na skupnem trgu ali njegovem znatnem delu, kolikor bi lahko prizadela trgovino med državami članicami.

Takšna zloraba je zlasti:

- (a) neposredno ali posredno določanje nepoštenih nakupnih ali prodajnih cen ali drugih nepoštenih pogojev poslovanja;
- (b) omejevanje proizvodnje, trgov ali tehničnega razvoja na škodo potrošnikov;
- (c) uporaba neenakih pogojev za primerljive posle z drugimi trgovinskimi partnerji, ki slednje postavlja v podrejen konkurenčni položaj;
- (d) sklepanje pogodb, ki sopogodbnikom narekujejo sprejetje dodatnih obveznosti, ki po svoji naravi ali glede na trgovinske običaje nimajo nikakršne zveze s predmetom takšnih pogodb.

PRILOGA 2 – 161. IN 162. ČLEN O KONKURENCI V POGODBI O USTAVI ZA EVROPO (2004)

5. ODDELEK PRAVILA O KONKURENCI

1. pododdelek

Pravila za podjetja

III-161. Člen

(1) Kot nezdržljivi z notranjim trgom so prepovedani vsi sporazumi med podjetji, sklepi podjetniških združenj in usklajena ravnanja, ki bi lahko prizadeli trgovino med državami članicami in katerih cilj oziroma posledica je preprečevanje, omejevanje ali izkrivljanje konkurence na notranjem trgu, zlasti tisti, ki:

- a) neposredno ali posredno določajo nakupne ali prodajne cene ali druge pogoje poslovanja;
 - b) omejujejo ali nadzorujejo proizvodnjo, trge, tehnični razvoj ali naložbe;
 - c) določajo razdelitev trgov in virov nabave;
 - d) uvajajo neenake pogoje za primerljive posle z drugimi trgovinskimi partnerji in jih tako postavljajo v podrejen konkurenčni položaj;
 - e) pogojujejo sklepanje pogodb s tem, da sopogodbeniki sprejmejo dodatne obveznosti, ki po svoji naravi ali glede na trgovinske običaje nimajo nikakršne zveze s predmetom takšnih pogodb.
- C 310/68 SL Uradni list Evropske unije 16.12.2004

(2) Vsi sporazumi ali sklepi, ki jih ta člen prepoveduje, so nični.

(3) V naslednjih primerih se lahko določi, da se prvi odstavek tega člena ne uporablja za:

- sporazume ali skupine sporazumov med podjetji;
 - sklepe ali skupine sklepov podjetniških združenj;
 - usklajeno ravnanje ali skupine usklajenih ravnanj,
- ki prispevajo k izboljšanju proizvodnje ali distribucije blaga oziroma k spodbujanju tehničnega ali gospodarskega napredka, pri čemer zagotavljajo potrošnikom pravičen delež doseženih koristi, in ki:
- a) zadevnim podjetjem ne določajo omejitev, ki za doseganje teh ciljev niso nujne;
 - b) takšnim podjetjem glede znatnega dela zadevnih izdelkov ne dajejo možnosti izključitve konkurence.

III-162. Člen

Kot nezdržljiva z notranjim trgom je prepovedana vsaka zloraba prevladujočega položaja enega ali več podjetij na notranjem trgu ali njegovem znatnem delu, kolikor bi lahko prizadela trgovino med državami članicami.

Takšna zloraba je zlasti:

- a) neposredno ali posredno določanje nepoštenih nakupnih ali prodajnih cen ali drugih nepoštenih pogojev poslovanja;
- b) omejevanje proizvodnje, trgov ali tehničnega razvoja na škodo potrošnikov;
- c) uporaba neenakih pogojev za primerljive posle z drugimi trgovinskimi partnerji, ki slednje postavlja v podrejen konkurenčni položaj;
- d) sklepanje pogodb, ki sopogodbenikom narekujejo sprejetje dodatnih obveznosti, ki po svoji naravi ali glede na trgovinske običaje nimajo nikakršne zveze s predmetom takšnih pogodb.

PRILOGA 3 – 101. IN 102. ČLEN PRAVIL O KONKURENCI V LIZBONSKI POGODBI

101. ČLEN

(1) Kot nezdružljivi z notranjim trgom so prepovedani vsi sporazumi med podjetji, sklepi podjetniških združenj in usklajena ravnanja, ki bi lahko prizadeli trgovino med državami članicami in katerih cilj oziroma posledica je preprečevanje, omejevanje ali izkrivljanje konkurence na notranjem trgu, zlasti tisti, ki:

- a) neposredno ali posredno določajo nakupne ali prodajne cene ali druge pogoje poslovanja;
- b) omejujejo ali nadzorujejo proizvodnjo, trge, tehnični razvoj ali naložbe;
- c) določajo razdelitev trgov in virov nabave;
- d) uvajajo neenake pogoje za primerljive posle z drugimi trgovinskimi partnerji in jih tako postavljajo v podrejen konkurenčni položaj;
- e) pogojujejo sklepanje pogodb s tem, da sopogodbeniki sprejmejo dodatne obveznosti, ki po svoji naravi ali glede na trgovinske običaje nimajo nikakršne zveze s predmetom takšnih pogodb.

(2) Vsi sporazumi ali sklepi, ki jih ta člen prepoveduje, so nični.

(3) V naslednjih primerih se lahko določi, da se prvi odstavek tega člena ne uporablja za:

- sporazume ali skupine sporazumov med podjetji;
 - sklepe ali skupine sklepov podjetniških združenj;
 - usklajeno ravnanje ali skupine usklajenih ravnanj,
- ki prispevajo k izboljšanju proizvodnje ali distribucije blaga oziroma k spodbujanju tehničnega ali gospodarskega napredka, pri čemer zagotavljajo potrošnikom pravičen delež doseženih koristi, in ki:
- a) zadevnim podjetjem ne določajo omejitev, ki za doseganje teh ciljev niso nujne;
 - b) takšnim podjetjem glede znatnega dela zadevnih izdelkov ne dajejo možnosti izključitve konkurence.

102. ČLEN

Kot nezdružljiva z notranjim trgom je prepovedana vsaka zloraba prevladujočega položaja enega ali več podjetij na notranjem trgu ali njegovem znatnem delu, kolikor bi lahko prizadela trgovino med državami članicami.

Takšna zloraba je zlasti:

- a) neposredno ali posredno določanje nepoštenih nakupnih ali prodajnih cen ali drugih nepoštenih pogojev poslovanja;
- b) omejevanje proizvodnje, trgov ali tehničnega razvoja na škodo potrošnikov;
- c) uporaba neenakih pogojev za primerljive posle z drugimi trgovinskimi partnerji, ki slednje postavlja v podrejen konkurenčni položaj;
- d) sklepanje pogodb, ki sopogodbnikom narekujejo sprejetje dodatnih obveznosti, ki po svoji naravi ali glede na trgovinske običaje nimajo nikakršne zveze s predmetom takšnih pogodb.